

SAIOAK

1 ZK

1970

eusk - cast

Fondo documental

Dokumentu fondoa

Euskal Herriko Komunistak

SAIOAK 1

SAIOAK BAT

1970

*Este trabajo ha sido convertido a libro digital
por militantes de EHK,
para uso interno y forma parte del
material de trabajo para el estudio e
investigación de la historia del
MLNV*

<http://www.ehk.eus>

SAIOAK 1

HELBURUAK PRESENTACION
HASERA-HASERATIK
HERIOTZA BIOLOGIAREN IKUSPEGITIK
XABI ETXEBARRIETA

1. Trajedia: EGON/IZAN
2. Hiru drama edo ekintzaldietan trajediaren aprutze bat
3. Amaia da hasiera
4. Iraultzailleare heriotza

Oharrak
 CHE
 EN EL CENTENARIO DE LENIN
 HALA ZION LENIN-EK
 IRITZI BAT
 VIETNAM, BENEFIDIOS CON LA MUERTE
 PARETAREN KONTRA
 "Le mur" J. P. Sartre
 TODOS UNIDOS IMPEDIREMOS EL CRIMEN
 ARANTZA ARRUTI, un ASESINATO CASI CONSUMADO
 UN MENSAJE DE DOLORES IBARRURI
 AMnistia. ALTO A LA REPRESION

HELBURUAK PRESENTACION

Gure borrokalari eroriak ozenki kantatuak izan behar direlako, gure lehendabiziko alea Heriotzari buruz eginaz hasten gera.

Rikardo Arregi, Xabi Etxebarrieta, Asurmendi ta Artajo, Urabain-go sakristaua, Josu Murueta ta Antonio Fernandez Erandio-ko langileak, hauek dira gure herri-berpiztearen lehen opariak. Hauei bada gure loria.

Denbora hauetan Burgos-eko militarrek sei abertzale anaientzat ere heriotza eskatu bide dutelako, gai honeri lotzen da gure lehen ekinaldia.

Sei hoekin batera, eguneroako borrokatik denbora luzez hilda egongo diren gure presondegiratu guziak ere otoi-kide gatzaizkie.

«EDERRA BADA HERRIAGATIK HILTZEA
 ZEIN EDERRAGO HERRIARENTZAT BIZITZEA
 HERRIAGATIK
 BEHAR BALITZ BIZI
 BEHAR DA IRABAZI» (harzabal)

Hilak. Bizirik zenbait hilak. Zuen ahotsa dugu aitzindari. Borrokaren gidari. Euskal Herrian izar eta izardi. Opariaz omena. IRAULTZA JARRAIPENAZ.

Este primer número lo sacamos como homenaje a nuestros luchadores de estos últimos años: muertos, condenados a muerte y condenados a la muerte del silencio en las cárceles franquistas.

SAIOAK.

HELBURUAK

SAIOAK» argi poxin bat gehiago erakarri nahi dio euskal arazoen kutxa ilhun honeri. Eta gure euskal prolemak ezberdin mota ainitzetako direlarik, aldizkari honek KULTURA ta POLITIKArekin zer ikusi duten pontutaz axolduriko da.

SAIOAK 1 zk.

«SAIOAK» gure herria bizkortu nahian gabiltzanon aldizkari bat izan nahi du: zin-zinez herriari askatasuna eskeini nabi diogun guzion aldizkaria. Beraz, benetako askatasunaren aurka dohazten estakuru ta traba guziak apurtu nahi genituzke.

Askatasuna herri-kide denoren beharra danez geroz, herrikoi BATASUNAren ardura izango da aldizkari berri honen ondoan mogitzen geranon buru-hauste nagusia.

Kreatzearen garaitan gabiltza; gordetzea honen gomendio bego! Zertarako gainera gorde ta kontserba, bizkortzearen ez bada? Gure gaurko bizkorketak herrikoi indar guztien alde jokatzera garamazki, eta herrikoi indar hoek bikoitztasunean kreatzen eta indarberriagotzen ari zaizkigu, zanpazioak mintzaira biko herri-seme halakatu gaituenez.

«SAIOAK» errealtate gordin hontan errotzen da, bere sustraiak kultura kreatzaile berri bat lantzen eta landuko duten gizasemegan tinkatu direlako. Kultura kreatzaile honen adiarazia BAT bakarrik izanik ere —gizonaz gizonaren zanpazioa aitxatzea—, bere adiarazkia mota BIZ datorkigu, zorion ala zoritzarrez: euskeraz eta erderaz.

Gu ez gaude erderaren kontra, euskeraren alde baizik. Ezin dukegu neholaz ere baztertu erderaz besterik ez dakien indar sortzailea. Aitzitik ordea, indar berri honeri irakats albagenio euskeraren eta euskakiunen egoitza larria, ez genioke bere jaiortasunean lasai bizitzen utziko. Gure herriko erdal indar-kreatzaileek bada oihuka gatozkite euskeraz landu behar dugun soro ugaria jorratzen lagundi dezaigutene.

Hoek, gurekin batera, borrokatu behar baitire Euskal Herriko seme guzti-guztiri nehork debeka ez dezaion euskeraz egiten eta hezitzen. Guztion bortxa beharko baitugu Euskadi askatzeko.

«SAIOAK» bada herritar guztiak komunzki uztarkidetu nahi ditu KULTURA ta POLITIKA alorretan. Halatan litake soil-soilik gure eginbidea betakor izan.

PRESENTACION

Hacer un poco más de luz en los problemas vascos es lo que persiguen estos «ENSAYOS». Pero teniendo en cuenta que la gama cualitativa de nuestra problemática presenta un sinfín de regiones, nos dedicaremos tan sólo al quehacer de nuestra CULTURA y de nuestra POLITICA.

«SAIOAK» se pone así al servicio de cuantos desean vivificar y revitalizar nuestro pueblo vasco; la libertad es nuestra única meta, cuantos obstáculos imposibiliten la libertad de nuestro pueblo serán nuestros enemigos a combatir. Por todo ello cuantos nos hemos juntado alrededor de esta nueva revista pretendemos unificar todas las fuerzas vivas y vitalizadoras. perseguimos la UNIDAD de todas ellas, puesto que la libertad es la tarea común de todos los Vascos.

Se impone por consiguiente un rumbo creacional, conservar químicamente puro lo que existió, solamente tiene sentido en la medida en que se oriente a crear lo que debe existir. Este revitalizar nos llevará pues a impulsar a todas las fuerzas populares que, bajo las coordenadas históricas de opresión de nuestro pueblo, están surgiendo ya bajo una doble vertiente: euskeraz y en castellano.

«SAIOAK» se funda en esta realidad que, guste o no guste, esta llevando adelante al unísono la creación cultural libertadora —acabar con la opresión del hombre vasco— por unos cauces paralelos de bilingüismo.

El erdera no constituye la raíz de nuestros males, nuestra lucha es más positiva; luchamos

por el euskera, y sin arrinconar a quienes se han visto privados de él, intentamos enseñarles y exigirles, como fuerza creadora vasca que son, su obligación de insertarse en la lucha contra la situación caótica de los euskeldunes. Estas fuerzas nuevas deben ayudarnos a crear la plataforma útil de nuestra cultura euskeldun; con éstas debemos contar para que todo vasco pueda expresarse y elegir libremente su desarrollo cultural. Euskadi la libraremos todos o no la librará nadie.

«SAIOAK» no cejará pues hasta que todos los Vascos nos pongamos manos a la obra en las tareas acuciantes de crear en común nuestra CULTURA y de construir nuestra POLÍTICA.

HASERA – HASERATIK

JoxeMari Matxain

«SAIOAK» aidizkariaren lehendabiziko zenbakiaren orriak metafisikarako prestaizen den heriotz gaiarekin zikintzen ditugu.

Mcetafisikaren bidetan sartzen ote gera hasieratik?

Euskal gizonaren arazo nagusienetakoan delakoan, aukeratu ote dugu? Euskal gizonaren arazoen muinean balitz bezela, bere kemenaren mugitzailea gertarazteko asmotan al gabiltza?

Caldera hauek bere errealtitatea ba dutela ustean dugu. Galdera hoen baiez-kuntzek markatzen duten sentiduan beriotzaz idatz genezake. Zeren zenbait ezkertiar deitzen danak beste gai batzurekin honela jokatu ohi du. Hoetarik ba zen zenbait Londres-en finkatutako blankista artean, sozietatearen bilakatzea zutelarik helburu, praktikan ez ziren helburu honen gidari, hots, ez ziren klase-borrokan zuzendarri, erlijioaren etsai hamorratu baizik. Gure herrian ere, garai batean behintzat, ahuleziaz jositako zenbait ezkertiarren eguneroko bizitzak eta hizketaldiek seksual eta erlijioiraultza. Herri-iraultzarekin nahasten zituztela adierazten digute. Hauxe da. ezkertiarren artean ezkertiarrenetako bezela agertuaz, eskuindarren jokabidean erortzea. Beharrezko diran seksual eta erlijio iraultzak, edonork trabatzekotan. berauek trabatuko dute.

Beraz aldizkari hontan egiten

diran entsaioak ez luteke jarraitu nahi galdera hoen baiezkuntzek idekitzen diguten bidetik barrena.

Heriotza, gure herri egoitzan behintzat, dokmakeria batean erortzeko gai prestagarri dela iruditzen zaigu. Entsaio hoetan ez da dokma berirrik proposatzen. Zenbaki honen helburua. Eleiz-jerarkikoak herriari proposatzen dizkion heriotzarekiko ideiak apurtzea balitz, ez genduen heriotzaz idatziko. Dokmaz apurtutakoa, apurtu bezain dokma da.

Ez dakigu zer den heriotza. Eta garrantziko ote da hau jakitea? Ez dugu metafisikarik egin nahi heriotzaz. Baina herria heriotzarekin oroitzen dalako eta bere borrokalari batzuek heriotzara kondenatzeten dituztelako ezin genezake gai hau alde batera utzi. Zuzen-zuzen, entsaiu hoek herriaren heriotz-sendimendu hori jaso nahi luteke. Gaor herriak erreflejuz bizi duen heriotz-sendimendua, erreflejuki bizi arazi nahi diogu. Baina berriro harrisku batean eror gindezke: Dühring, blankistak eta gure herriko zenbait ezkertiar erori den antzera. Erreflejuz bizirik dagoen heriotz-sendimendua erreflejuki bizi araztekin batera, entsaiu hoek ez dute herri-borroka politikoaren atsedena edo atzeratzalea izan nahi.

Entsaio hoek, herri-arazoaren muinaren barnean finkaturik, muin horren zerbitzurako izan nahi luteke. Baina desio hau ez ote litzake ilusio huts bat? Bi errealtitate hoek ba al dute elkarrekin zer ikusirik? Galdera hoen erantzunak beste bi galdera bururazten dizkit: Nork moldatu du gaurko herriaren heriotz-sendimendua? Hitzlariek ote?

edo-ta biharko maila abstrakto batetan amildurik, goitik behera talde batzuk «preparatzen» ari diranak? ala borrokaren praxis batek?

Azken denbora hauetan, heriotz-sendimenduaren aldaketa argi nabari da gure herrian.

Gure aitona heriotzaz heriotztua bizi izandu zen. Halere azken lerro honetan ez ditut hitz guztiak aski neurtu. Zeren, gure aitonak heriotztuta bizi izandu baziren, noia izango ote ginan gaur geranok? Nola ote litzake euskal-herriko fabriketan horrenbeste abertzale-langilea? Nola ote itxas-gizonen ausardia etsaiaren aurrean itxas ertzetan paseatu? Gure aitonak beraz etziren heriotztuta bizi, nahiz bere heriotz-sendimenduak heriotzkor bizitza batera bultzatu. Gure aitonen bizitzan ba zen beste zenbait sendimendu (beste indar mugitzaile), bere eguneroko bizitzan osotuz gero, gure gurasoen bidez eskuratu ditugunak. Baina hau ere egia da: bere bizitzaren mugitzailerik bat heriotza zen eta mugitzaile ukatzailea gainera, hau da, negatibua. Heriotzak heriotzkor bizitzara mugitzen zien, heriotzaren morroi izatera alegia. Ondo ikasi bait zuten apezek ziotena: «**ezritzazula** (bekatuak) heriotzeraino zurekin eduki, zeren hartaraz-gero, periletan iar zindezke, zerori hilagatik, hek bizirik geldi litezin. Zahartzeraino bekatutan dabilana ezta peril gabe...» (Axular).

Hara hor bere bizitzaren neurtzalle bi: heriotza ta bekatua. Honegalik bekatu ta heriotzaren aginduetara bilduaz, estatikotasunaren

gaitza zuten berekin. Neurri hoek bide berriak topatzeko traba ziren.

Baina hau ez da egia osoa. Iparaldeko Euskal-Herria ere euskalherria danez, bertako aitonek, Zuberokoek, batic bat, ez zuten heriotzaz berdin pentsatzen. Heriotza bere bizitzaren bukaera zen, eta kitto. Mundutik ihesa. Desberdintasun honen agirietako bat kanposantuak dira. Hegoaldeko kanposantuak askoz ere tetrikogoak edo ilunagoak dira. Lurralde hontan, Port Royal-eko protestantismoa batik-bat sustraitzerakoan, heriotz-sendimendua buruzko gure aitonen desberdintasunaren zergatia, topaten dugu.

Halere Hego-aldeko herritar kristau askorentzat gaur heriotza ez da herri borrokarako traba bat. Kristau heriotzak ez ditu mundu hontako eginbeharretatik urruntzen. Ongi ikasi dute eskuak beterik Jaungoikoarengana inguratzea zer den. Ez dute eleiz barneko otoitzaren hustasuna ta bere ondorenak «hor daude»; euskalherriaren trabak gaur aska ditzagun.

Kristau hoengan (ez direnen baitan bezela), errealitye ukatzaile ugari nabari da. Bainan gure aitonen bizitzan heriotzak zuen negatibu zama apurtu egin dire.

Gaur zenbaitentzat heriotza iraultzaile bide bat da. Xabirentzat hala zen. Heriotzaren ikur hau «Xabi Etxebarrieta: Euskal-Herriko tragedia ezeztatze modernuaren» egileak garbi azaltzen duelako, ixiltzea hobe dut

Zerk ekarri du heriotz-sendimendua aldarreta? Zein izandu da aldarreta honen eragilea? Has gaitezen arestian egin ditugun galdera hoen erantzunaren bila.

Marxismoa konprenitzeko Leninen erak erlijioa «opium» zela aitortzena eraman zuan. Aitorketa honen ondorioa garbi zen marxista guzientzat: borrokatu erlijioaren aurka. Bainan borroka bideak ez ziren danentzat berdinak. Hara Leninek zer dion, «Attitude du parti ouvrier à l'égard de la religion» artikulotxoan: «On ne doit pas confiner la lutte contre la religion dans une prédication de cette nature; il faut lier cette lutte à l'action concrète du mouvement de classe visant à faire disparaître les racines sociales de la religion»

Ez dedila gure borroka ideolojia abstraktu baten hotsegitean finkatu. Eguneroko borrokan erlijioaren zuztar zozialak igartzen dituzten eran, konturatuko dira erlijioa herrietako «opium» dela.

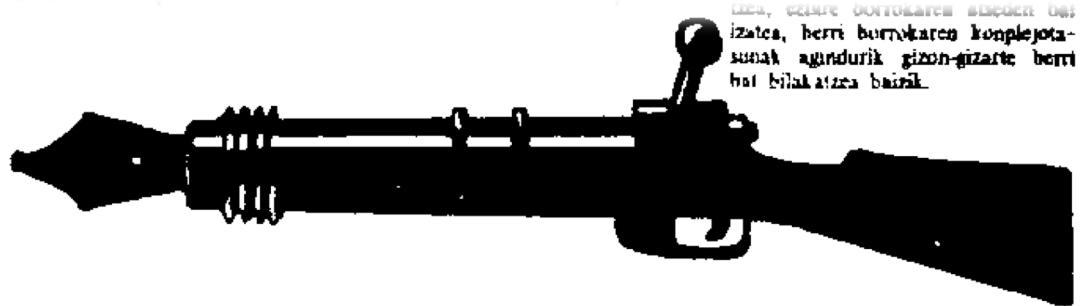
Exeplu edo adibide hau errebista hontara ekartzen badut, ez da erreligion herrietako «opium» dela aitortzeko, eztare erlijioaren aurkako borroka-bidea pizteko. Ez da une hontako gaia.

Lenin-en hitz hoek irakurieak har ditzala segidako lerroetan adierazi nahi dugunaren adibide bezela.

Gure aitonen denboretan heriotz-sendimendua zedukan negatibu zamaren hilketa, ez zen gaurko heriotz-sendimenduetan ideologia abstraktu bat predikatzearagatik gertatu, baizik herritarra herri arazoaren muinaren borrokan sartu direlako. Ez dut

simplekerian erori nahi, borroka politikuak aldarreta hau soilsoilik sortu duala esanez hauxe bakarrik adierazi nahi nuke: herri-borroka bilakatze honen funtsezko mogitzalea izandu dela. Beraz, heriotzak ba du zer ikusirik herri arazoaren muinarekin; Hau egia dalarik, lehen esan dugun bezela, entsaiu hoek ez luteke herri arazoaren muinetik aldendu nahi, baizik muinaren barrendik herriaren heriotzsendimendua jasoaz, herriko gizonaren zerbitzari zintzoa izan nahi luteke. Eta ondo esan dut herriko gizonaren zerbitzari. Borroka politikuak gizon-gizarte berri bat sortu nahi badu, bere konplejotasun osoan hartzea behartzen du borroka. Praxisa theorizatzea ez da bakarrik borrokaren theoria eta estrategia bat sumatzea, gizon-gizarte praxis guzia theorizatzea baizik. Gizartea bilakatzeko konplejotasunak, konplejotasun giro hontan mugitzera behartzen gaitu.

Beraz entsaiu hoen helburua ez da herri arazo nagusienetako bat agertzea, eztare borrokaren atseden bat izatea, herri borrokaren konplejotasunak agindurik gizon-gizarte berri bat bilakatzea baizik

heriotza biologiaren ikuategitik

d. peillen

heriotza biologiaren iuspegitik

d. peillen

Zuzia erretzez bizitzen da eta erretzez hiltzen: hala zion Axular-ek; hala, urrats bakoitzean bizia, heriotza prestatuz dabila. Hortakoz biologiak ematen duen segurantza handiena: hil beharra da. Biziaren erakundean, antolamenean, fisiku ta kimiku egipen frango dira eta horietatik bat, beharrezkoa dena, heriotza da. Zer nahi eginik ere, berandu egiten badugu, kanpoko ukaidi bat ez bada, barreneko hira batek, garamatziz.

Jon Mirande-k «Nihil igitur mors est» oierkian dio: «alhan da harra frutuetan». Sortu bezain laister, jaiotzean bertan, harraren arrautza gure barrenean errunik dago eta zahartzea du izena. Gure barrenak kanpoarekin dauzkatzan hartu emanak *Metabolismu* izena hartzen dute. Metabolismu hori betiko gorabehera batean dabila: alde batetik *Anabolismu* har-emanetan gorputza kanpoko hazkuriez elikatzen da. bere ekaia, bere sustantzia egiteko; bestaldetik *Katabolismu* déiako sisteman, kanpoan eta sustantzian hartu ekaia erretzen dira, gorputzari Kimi-energia eta bero-energia emateko. Egite eta desegite ian hori jaiotzean, haurtzaroan hasten da, bainan gaztaroaraino *Anabolismu* egilearen azkartasuna, *Katabolismu* desgileari nagusitzen zaio eta gaztea handitzen hazitzen da. Handitza bururatu baiko, jende umoiuer adinean, *Anabolismuaren* gorak eta *Katabolismuaren* beherak bardintzen dira. Zahartzaroan, berriz, desegite: egiteari buruzagitzent zaio: batetik sustantzia —hots zelulak— laisterrago hiltzen dira, eta ez hain errez berritzen bestetik indarrak ere ahultzen dira, behin betiko estuardian, mekanika eder eta hauskorrean, zelula gehiago hilik eta gorputz guzia gelditzen da.

Noski, biziaren eta heriotzaren kontu hortan, batzuk besteak baino laisterrago heriora doatzi: zahartza Mendel-en legeak jarraituz, ondokoei ematen zaioter dohain bat

baita eta dohain hori, biziaren baldintzek gaizki erabiltzen dute. Azken ordua nola gertatzen den eta nola ezagutzen ahal den norbait hii dela, oraindik guretzat ez da oso erreza eta argi, oharpenak metatuz baino ez baita segurantza edukitzten.

Heriotzaren bideak. Gizon kentearen legea da hilkor izatea. Hori berdin, bividun handi guzikin gertatzen da, artzarekin hasirik pagoraino. Bividuna konplituago, konplikatuago eta hilkortasuna segurrago da. Zeren zelula bakardun protista bat luzaroan bizitzen ahal da, batek biga emanaz, bividuna osorik ernalpenean sartzen baita: aldiz gizonaren zeluletan bakarrik hazi-zelulak (sexual zelulak), ernalpenaren bidez, ondokoetan, humeetan bizitzen ahal dira. Lehen lege horrek, ondoko bat ba du, alegia bividun gehienak beren adinean mugatuak direla.

Heriotzaren bideetan, jende bakoitzak bizi inguru bat egiten du edo egin dezake. Lehenik zelula bakoitz bat ba da: arrautza, zelula-ar eta emeen, hazi-zeluleen bat egitetik etortzen dena. Zelula horrek erdibitzeko ahalmen harrigarria dauka, bat hortatik milionak ateratzen baitira eta bividuna ehun eta hogei mikronen handigoatik, ehun eta hirurogei zentrimura igarotzen. Zelulak erdibititu bezain sarri bereizten dira: hots, gorputzean lan bat hartu baino lehen, hazalez eta barrenez aldatzen. Handitza bere osoan ikusiz, arrautzean hartu laistertasuna, erdibitzearren laistertasuna, geroago eta galtzenago da. Handitzeak goraldiak ba ditu eta lehen hilabetean sortu gabeen, gero jaiotzetik landa lehen bi urteetan eta seietarik zazpitara eta hamabi-hamalaur urteetan handienik da: artean atseden aldiak, pausaldiak ba dira eta azken krisi bat: pubertate adina, batzutan hortan gelditzen da edo handitzeak jarraitzen.

Jende adinekoekin, handitza, kromosomuetan irari handitasunera heltzean, bururatzen deia iduri luke. Ez ote du gelditze hori kromosomuak hormonen bitartez egiten, hormoneen zalantza jartzen denean. Zalantza horrekin bizia frenatua dago eta zahartzeak zalantza hori hautsiko du. Hirurogei urteetik

landa, batere gaixotze, eritze handirik gabe, ekaieren eta energiaren berritzea nekezago egiten da. Zelulak ez dira berritzen jendea konkorrago egiten da bizkarezurren arteko dizkak hiratuz, beso eta ankeetako giharrea burtzen da, menbrutako giltzak eta zainak nekezago ibiltzen dira, ilhea zuritzen da haginak erortzen, larraua zimeltzen, horiasten, mehetzen. Ezurrik ez berrituz hautsikor egiten dira aldiz saletsezurrak osorik hezurtzen lokarriakaraino; bularrak bere antza galtzen duela.

Hezur muina horitzen eta gris bilakatzen da, odolzetulak ez baititu gehiago ematen. Berdin hormonaemaile gehienak utsaltzen eta antzutzen dira: arrautziokia goizago emazteetan eta barabillak berantago gizoneetan antzutzen direlarik. Biriak barrenez zailago dira; beren mintzak, axalez, ez dira aski bustatzen; odola ez zaiete lasaiki heltzen eta hanpatzen dira.

Ez da horregatik gorputza bihurtu gabe, ihardoki gabe egoten, indarra eta ekaia zuhurki zatikatzeko, «zelulajaun» diren neurona ta mionak hiltzen diren leukan «zelula-arrunt» betegarriak nasaiki ematen ditu. Halaz zaharrak luzaroago iraun dezake, eritasunen eta lanindarken axolbean egonaz. Halere zelula-jaunak galduz, odol-zainak gogortzen dira eta pipak haina hautsikor bilakatzen: arterosklerosisa

da. Lehen indarkak, lehen hotz hartzeak, eritasun batek zaharrak

bihotza taupaka, arnasestu arnas-labur jarriko ditu. Hazkurietatik ez baitu hainbeste kaloria ateratzen berotzeko, barreneko berotasuna 36" eraino tia igotzen. Berdin irestea, janarien-egostea, jatea txipitz doatzila, hala nola buru eta zainen ibiltzea baretzen. Azkenik ez badu indarkaz bortxatzen, ez eritasunik ukalten, halere zuzia argizal gabez bezala, hilko da.

Batzuek uste dute, handitzearen gelditzearekin hasten dela kimi prozezu bat,

nahi gabe, heriotzara daramana; besteek uste dute edenak ezin kanpora aurtikiz, barrenea edentzen, toxikortzen dela. Biek arrazoin dute, bainan zer egin heriotza hurruntzeko. Ez zahartzeko serumak, saiatu dituzte, bainan hormonak eta txertoak hobeto dira jendeak jasaiten ahal duenean eta gurbilki ibiliz. Gizon batzuentzat, omen, barabilletako ixurkanalaren estegitzeak hormona egitea berriz abiarazten du. Sendagailu hoherena, ez ote da deusetan, gehiegikerietan ez sartzea, gizonak baitu bere burua goizago, ezaxolez hiltzen. Bestalde Ingres-en biolina bezalaka errebiak bat eduki behar da, zahartzaroko buruzko-lan, irakurtzeak, idazteak, txutxukatzeak, lan txiki baten egiteak burumuina mardultzetik begiratzen baitu. Zer nahi eginik ere gizon kentearen muga dago ehun urteen inguruan eta bakoitzen kromosomuetan beste muga bat; halere biologiak, nahi duenarentzat, muga hori gabe ez hiltzeko jakitate batzuk ba ditu eta sendagileek sendagailuak.

Heriotzaren azken urratsak. Zail da baleaztea norbait hiletsi betean, hil iduritan dagonez; bakarrik hilgogortzeak edo hobeki hil-usteltzeak ziurtasuna ematen du. Hortakotz sendagile baten argiak behar dira, legeak nahi duen bezala eta hogeitalaur ordu berantago lurperatzen da. Halere, sendagilearen deitzeko hon da jakitea berantegi denez zerbait egiteko ala ez eta hori ñola? Fermin Irigaray mediku euskalzaleak, Iruñako Ospitalearen buruzagiak bere «Sendalari baten argiak» lanean horrela dio: «Kontu huni: badire eri-handiturik dauden batzu, erraten dutenak: *ni hilen naiz*, baña utsean ari dire; naiz eri-handi, ez daude azkenetara hiltzeko (maizenik emakumeak dire) eta erran izan diotet: bai zu hilen zira guztiak hiltzen diren bezala, gutienik uste duzunean» «...Oharlu ere: eri batzu ba direla, beti gogoa hiltzeko hortan daukatenak, gogoeta itzatua bezela, laster hilen direla, diotenak». (Prosistas navarros).

Aurretik, lehenik *lethargia* bazter dezagun. Lethargian edo *lo-zoroan*, funkzioak baretzen dira, bihotza, pulsua, hatsa txiki dira, biriak

lasaitzen, giharreak mardultzen betezpalak hetsirik egoten dira: noizpeinka jendea tratzartzen da, ernatzen da, beresia lokartzeko. Hil arrixku eta sendagailu guti dagoan ezkero, lo-zoroaren kasuan itxo egin behar da. Heriotzaren egiazko lehen pausua *hil iduripena da*: aiditxartze luze batean, koma bat ezagutzaren galtzearekin, kausa direlarik, bihotzaren taupadak eta arnasa hain mehe dira hil batentzat hartu bailitate, nahiz berez, berriz etorri liteken edo mekanikaz lagunduz arnasa kobra dezaken. Aireko bat edo berebil bat itzulipurdikatzen denean holakorik gertatzen da, shock kasuetan.

Klinika Heriotza edo hiletsia, bigarren urratsa da. Nekez norbait ber' etorri liteke; naski behar diren mekanikekin bihotza ea biriak luzaz bizirik eduki zenetzake eta *hil iduripenarekin* bereiztea errez ez delarik saiatu behar da, bainan klinika-heriotza benetako hiltzea da; ondo jakiteko zertan dagoen jendea elektro-ikerketak egin behar dira, elektrokardiograma eta guztien gainetik elektro-enkefalograma. Nere ustez, bederen, hori baita phisiologiaren aldetik seiñale honena: odola burumuinean ezin kurritu denean, ezta atzera egiterik, jendea hilik datza. Batzutan ikusi da elektroenkefalograma ezetzkor izan ondoren, buru-muina berriz bizitzen. Iduri luke, bizigoropilo izeneko bulbaren zatia hiltzen denean dela klinika-eriotza ez buru-muinaren «axala» elektroenkefalograman ixiltzen denean.

Heriotz-osoa. Burumuina hilik dago, jendea ezta ber etortzen ahal, ez eta bihotza edo arnasa abiarazten ahal Alkarren ondoan, batzu goizago besteak berantago organuak hiltzen dira. Hila hoztutzen hasten da, barreneko berotasuna iraitxiz. Barreneko hurkiak ozpintzen dira proteinak gogortuz, hilhoztetik landa, hilgogortzea da eta Heriotzak bere desegite lana jarraituko du. Halere ez daukagu bakoitzak etxearen elektroenkephalographik eta hara arte heriotzaren segurtamenak bilatzen ahal ditugu.

Heriotzaren segurtamenak. Sendagilea

goizik deitua baidin bada, norbait salba liteke, nondik nahi, goizago deitu eta sendalariaren lana errezago izango da, kausak, ordua ezagutzeko. Luzatu gabe zer egin?. Mirail bat —ispillu bat— ezpain ondoan ezarri arnas egiten duenez ikusteko, eskuarekin bihotzaren taupadak eta putsuak bilatu, minari minbera denez ezagutu, giharreak mardultzen direnez soegin (matraila zabaltzen da). Puisua nekez hartzen denean, sendagileak, besoko odol-zaina ebaki lezake, odolik ixurtzen denez ikusteko. Kaltegarria ez den fluorezeina zainetan sartu: begiko zuria tintatzen baldin bada jendea bizirik dago. Hala eritasun bakoitzak bere heriotzaidi bereizia dauka Fermin Irigaray-Goizueta jaunak idatzi duen bezala:

«Emakume erne horietarik bat edo batek sendalari bera argitu dezake, eriaren goiti behitietan oharmen berezi batekin. Laguntzalea, eriaren gelan sartu orduko ohartuko da, eri-handia ohean nola dagon etzana: gaitza bakotxak bere egote berezia badauka-ta.

«*Sukar usteldunen* ohean egotea ez da *Peritonitis* daukanak bezala; harek ahozgora hunek, aidiz, gorputza, zango-ixterrak bilduak sableko minen eztitzeko. *Meningitis* delakoak nahasirik, buru-besoak igitzen ohetik atera nahiak. Geroxago erranen ditugu bertze gaitza batzuen egoteak.

«Laguntzalea ohartuko da, eri-handiareni *aurpegiaaren itxurari*, aho-ezpañeri, sudur sahetseri: manso edo zaluiegi ats-artzeari, asots egiteari, zurruka edo ziztu egiteari: horietarik guztietatik ezagupide asko bildu daiteke. Eri handi guztiak ez daude ohetzaratuak, badire azkenetan daudela iduri dutenak eta hala egonagatik badabiltza; azkenetara hurbilduak dauden min-bizidunak: bai ta dema delako garaikerietan garaituak izanik *lasterka egitean* edo *trunku ebakitzen*: iduri baidute azkenetan daudela.

Eri-handien ohatzean egotea gehienetan «ahoz-gora» *coma* delakoan daudenak; sukar-

usteldunak eta kolpe handitan shock delakoain daudenak berdin. Nabiz gaitz ttipiek gizen gizenak ere hala daude. Burutik nahasirik daudenak «geldirik ezin egon», zer ari diren ez dakitela. Eri-handien ohatzean «jarririk» egoteak adierazi nahi du, ats-ezinhartuz daudela, dela *biotzetik*, dela *edema pulmonar* edo *crup-diftérico* edo zintzurrek beheiti zerbaitek trabatzen duela.

«Aurpegitik» asko ikas dezakegu. Behatze zorrotz, deusere ohartzen ez direla dirudien erotu edo *tumor cerebral* delakoen nahasturia adierazten dutela. Sabeleko eri-handiek kolore zuri-ilun dute eta mazelak sartuak sudur saetsetako zimurdura batean. *Apoplegi* aikin daudenak, hilik bezala, baino lo-zurruka itsusi batean; aurpegi alde bateko *parálisis-ekin* okertua. *Meningitis* duten haurrek kolore zuri triste, burua beti alde berera makurtzen dutela. Mozkortuen begi-sudur eta ezpañak gorri: behatze zozoa eta beherako ezpaña dilindan, eroria bezala. *Sukar usteidunen* begitartea eroria, kolore ilun-zikin; begiak gorri eta ezpañak belztuak, idorturik, erreak bezala edo xigortuak. Aurpegiko *erisipela* dunak aurpegi eta burua ahantua, gorritua, itsustua; ezpañak eta betazalak handituak, ahoa eta begiak itsuski hesten ditioztela. *Emphisema* delakoak handizki hanpatzen du begitartea; baño kolore sano du, larrau zapatzean *kri-kri* egiten du, ardiak larrutzeko airez anpatzen diren bezalakoek. *Tétanos* dunek, ahoa etsia (ezin ideki), mingaña ezin higitu, ezin iretsi dute; berehala hiltzen dire, konorteak argi dute. *Grupdiftérico* dunek, ohatzean jarririk ats-ezinhartuz ezpañak more, sudur-sahetsak atsartzean higitzen eta ziztu zintzurrek. *Colera* dutenen begiak sartuak azkenetan edo agonian daudenak bezala, betazalak more.

Eroen behatzeak ez du beinere etdu ziaonaren behatzekin elkartzen, hots, ez dute

elkar behaltzen. *Poriesiak* hartua, alderdi bat hilla eta aurpegia alde batera okertua

“Eri-handien bertze nabarmen larriez adiarazi dezakete erien garbide handia ba dela; nola odol-ixurtze handi batek, aurpegia zuritzen duen. *Urdalla* ren zulatzetik heldu den oñaze handia

«Hitz bitxi bat «coma» aipatu dugu eta hortan dagon eria, lo bezala dago; bañan *coma guztieta* ez da loa berdin edo arin *coma diabético* ariñago, *coma apoplético* pizuena. *Coma urémico* delakoak ba ditu ariñak eta pizuak. (Prosistas Navarros, «Príncipe de Viana» (liburutik, Fermin Irigaray Goizueta-ren zati batzu).

Ezagupide meta horrek, bat ez dela aski erabakitzeko erakusten digu. Berantago heriotz-osoan hila gogortzen da, gorputza bandatzen, beso bat zut jarizen ahal da. Gogortze hori laisterrago gertatzen jendea korrikaz, lasterka, bili baidm bada eta hil. Gogorraldi horrek bizpahirur egun irauten ahal du. Gero gorputza mardultzen da, hil ubelak agertzen dira, odola zainetatik larruaren azpira ixurtzen baita. Hil-ubel horiek hastapenean igikorrap dira, gero fitsatzen dira, hori hil-egunaren emateko erabiltzen da.

Hil antzaren arauera eta berotasuna lagun, usteltzea hasten da. Hilak usain du, sabelean plaka berdeak agertzen dira: sabeleko bakteriak dira, jendea bizi zagono kaltegarri ez zirenak, eta Heriotzan gorputzaz jabetzen. Bakteriek haragia, hurki eta gaski bihurtzen dute; gasak (ikatz-ozpina, sulfur-hydrogena, amoniaka, hydrogenua) dira. Gorputza porroskatzen, lehortzen edo hurtzen da, lehenik airezale bakteriak, gero airegabeko bakteriek lan egiten dutela; gero zomorro batzuek laguntzen ahal dute. Iduri duenez, zelula bakoitzean lyzosoma deritzaien zerki txiki batzu, lehertzen dira eta zelula iresten hasten, zelula hil orduko. Lauzpabost urte barruan, gehienetan, gorputza hezur dago. Ondar legorrean gorputza idortuko liteke, momi-egiten; oroldi-ikatzean eta loian, oxigenuaren axorbean, kolorea baina ez da

kanbiatzen.

Dinamarka-ko urtokietan gisa hortan jende osoak aurkitu dituzte; aldiz Sarmata-Skythen herrieta ur izoztuaren sartzeak hillobietan hilak osorik begiratu ditu, errusoek hamarnaka erortziak aurkitu dituzte. Ameriketako inditarrek eta Egiptako jendeek, barrenak hustu ondoren, antisepikuz igurtziz, momiak egiten zituzten, heriotzaren desegitea trabatzeko.

Azkenik heriotzean osorik gelditu den gizonik zaharrena Santander aidean aurkitu dute. Aurkizaleak Leslie Freeman, Chicago-ko irakasle bat eta Aita Jokin Echegaray, Santander-eko museuan buruzagi. Villanueva de Vilaescusa-n Aurignac haroko ilhobi bat aurkitu dute edo, hobekl erran, gizon batean eta haur baten ilhobiak. Harpe batean, koba batean, Breuili eta Obermayer igaro lekuau, bainan barrenago, gizon bat zetzan besoak eta ankak plegaturik, eskuak bidarra-kokotsa heusten zutela. Jartze hortan, haragi zatiak salbatu dira eta gorputzaren itxura buztin-lurrean moldatu; horregatik usteldu gabe haragiak plastifikatu nahi zituzten eta ilhobia legortu ondoren lurra inguruau osorik ebaki dute, bloke batean dena Santander-era eramateko, ber denboran gorputzarend moldea eta haragiak salbatzeko. Gizonaren ondoan haur bat zagoen, hezur bihurtua.

Heriotza gaitz bat, eritasun bat ote? Gorago ikusi dugu zahartzea dela zelulen ez eraberritzetik etortzen, orduan batzuek gogoan daukate virus bat dela gelditze horren kausa eta virusa aurkitu ondoren, ez zahartzeko bide bat aurkituko dutela.

Aurretik
ere nion,

heriotzaren muga gure kromosomuetan irari koda batean zegoala; beraz jakintzalari batzuek uste dute, giza-genetikaren segeretu

hori asmatzean, koda hori aldatu, bestelakatu litekela, heriotza galduerazteko. Hori lan luzea izango da, gizonaren kromosomuentan *gena* guti ezagutzen baitugu eta, hiltzea *gena* askoren peko izango da.

Heriotzaz, beraz, ez dakigu dena eta La Palisse aitzindariaz bezala kondatzen ahal dugu:

«Ordu ilaурden bat hil baino lehen.
Oraino orrdo bizirik zen».

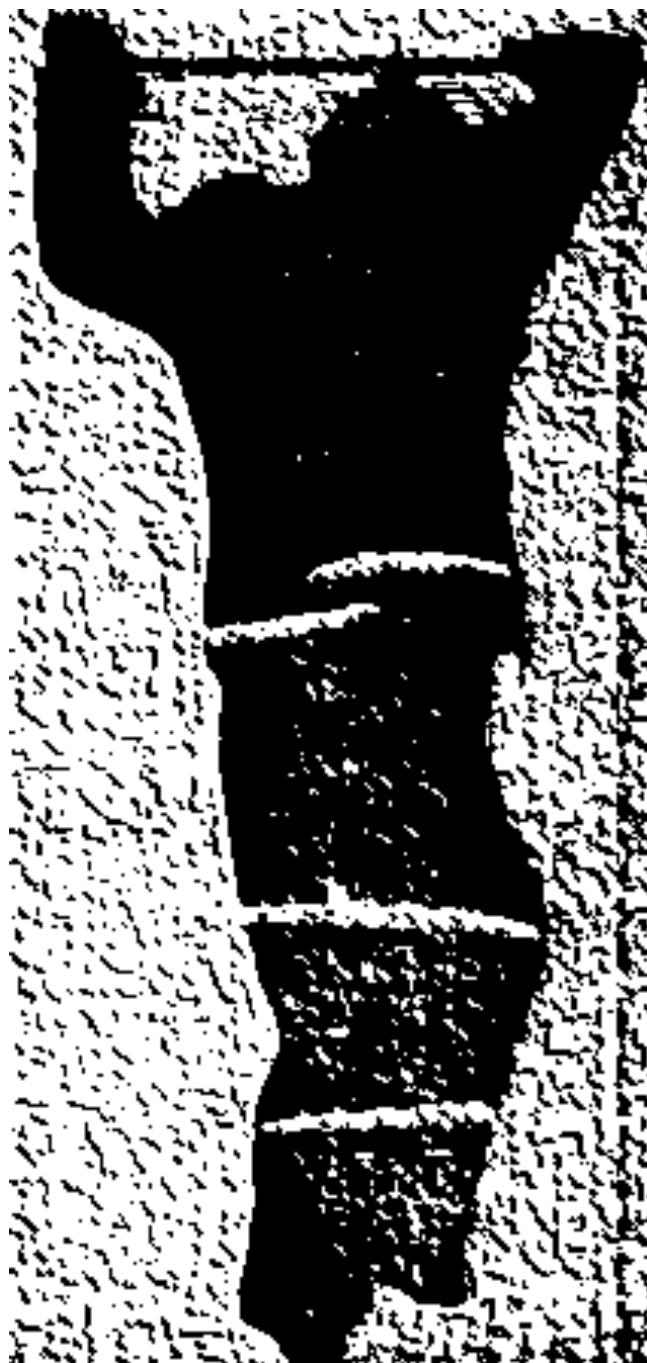
Frantziako sendagileen bilkuretan, azkenik, elektroenkefalograma ezetzkorizatea zela heriotzaren seinale hon bat, burmuin hila ez baita ber'etortzen ahal. Ber'etortzen diot, biologilariek ez baldute hil-irudipenetik baino jeandea salbatzen ahal. Berpiztea piztea, klinikaheriotzetik salbatzea edo hiiogorretik salbatzea da; ez da jakintzaren eskuko, bainan mirakuilluaren gain. Batzuek diote, tomba iriki batzu ikusi ondoren, hilak karakoillatuak, konkortuak ikusiz, biziri erortziak izan direia; hori hutsa da zeren gorputza usteltzen hasten denean baita jendearen itxura kanbiatzen, gainera biologiak ezagupideak metatuz segurtasunera irixten da.

Artean, zahartzea eta hiltzea galduzeraino, jende batzu hiltzean eta klinika heriotzaren ertzean, jakintzalarien eskuetan jartzen dira, haiek *azota-ur* ontzi batean sartzen dituzte izozterea. Frantses dirutan, ezhilkortasuna itxo egiteko egurukitzeko bide hori, hogei mila Libera Berri kostatzen da, azotaren berritzea urtero mila libera; halere ameriketan Immortality-Club-ak badlra eta hotzean ipini hila halaxen egongo da ezilkoriasuna lortzeko bideak aurkitu arte, orduan ahal baldin bada, iratzarraziko dira, araez lur ederrago batean. Horrara heltzean, nagozu ez ote den heriotza gauza on, bakoitzak bere aldia, bakoitzak bere lekua izan dezan, lur herstu hontan bizitzeko.

XABI ETXEBARRIETA:

Euskal Herriko trajedia-ezeztatze modernua

Mikel Azurmendi-k

GAURKO GIZONEI EZ ZAIE BERRI BAKAR BAT BESTERIK GELEITZEN. ETA ZAHARRA DUGU BETIKO BERRI HAU: HERIOTZA (Baudelaire).

Erdi entseiu erdi poetiko delako hau irakurtzerakoan, gaia eten batzuren sorta bat besterik ez duzu irakurriko. Honela dala aitortzen dut haseratik, beste moldez ezin bai dut: euskal egitearen neurria guzion bizitza etenak egiten duanez.

Denbora airtitz ez duela, etenik geundela adiarazten zidan barneko lagun batek. Laxo bizi gare, bai; uretatik kanpo, edo ur axalean gehienez. Denek ditugun kateak halere, laxokeria mehar bat uzten digute: nola barnean hala kanpoan gaudenoi. Poetari hitz neurtua, langileari erreforma ihertuak, ekintzaileari bizitza ez zilegi bat. Denok laxo ta etenik gaude, hintzen lagun hori! (¹).

Etenkeria hau lot beza bakoitzak, bere burua borrokaz uztarri komunean itsatsiaz. Halatan lotki bat proposatuko nuke entseiu hau irakurtzerakoan: etenikako bizitza borrokan badarbil, komunzki etorriko zaiguta HERIOTZA. Eta herri osoaren heriotzak bizitza aberats bat luzatuko die besteei. Hara lotkia:

- 1.— TRAJEDIA: egon/izan.
- 2.— Hiru drama edo ekmtzaidietan trajediaren apurtze bat.
- 3.— Amaia da hasiera (izan nahi duenak ba daki heriotzan dagoela).
- 4.— Iraultzzailearen heriotza (HEGEL-en

¹ Bizpahiru aste hil baino lehen, honela idatzi zidan Rikardo zanak.

irakurtze bat).

1. Trajedia: EGON/IZAN.

Gertatzen dana gertatu ohi da, eta alderantziz ezin gerta liteke. Gertakariari ez diozu ihes egingo: haren geriza hala baita, gaierazi ezinekoa da. Naizenetik beste izan al nинdeke?. Zoriaren legeak bagaramazki, libro al gire?. Bere geriza bailan nagusitzerik bai ote, edo ta morroitzan gare betirako?.

Hau datrajedia: irtera gabeko egoitza latzeten aurkitzen dire pertsonajeak. Zoru gabeko zaku luze-luzean sartuak dire ta atzerakadarik ezin egin. Edo ta atzerakada bat baleko, pertsonajearen fin gaitzan litzake hori; pertsonajearen deseginizan alegia.

«Irtera ezak» denboraren hesitasuna adiarazten du: denboraz eskas eta urri kausitzen dire. Edo hobeago, denbora hetsi batean. Galerazi ezinekoa bada, trajiko egoitzak denbora funts-gabea ta absurdoa mantengatzen ditu. Denek dugu ezaguna EDIPO erregearen trajedia, Zahar-Arokoetarik trajedia beltzerena danez. Odolkeri zertbait eta ogen ez gutxi pilatzen ditu Edipo-k (aita hiltzen du, amarekin ezkontzen da, etb.), baina praktika egoskor hau ezin-bestez dagi. Hots, EDIPO edipo izanik, bere gertakari denak gerta beharrekoak zaizkio. Hemen datza trajediaren kakoa: tunel-bidean sartuz gero, hau da, EDIPO edipo sortuz gero, ez daduka beste irteerarik. Gibeiera ezin jo, ta desordena hutsa berriz bere aitzinean Determinismurik balego, haundienetako bat hauxe litzake; halere, izurri ta epidemia ororen ardura berak darama. Erresponsable kausitzen da EDIPO, ta arduradun balitz bezala, ordain bat esijitzen zaio ⁽²⁾.

² Antzinako Grekeren mundu-ikusmenean mundua Alimalia haundi bat zen. Eta gizona munduaren ordenarekin alkartu ta uztartu beharrean zegoen. Halakatze hau ordea zaila dirudi, zeren mundu hura denboratik at zetzan, gizona berriz denboran. Gizona

EDIPO-ren erruak, errege baten erru zirelako ordaintza garestia zuten. Errege ez balitz ez luke kulparik izango; baina errege ez balitz, ez zituen ogen haiiek egingo. Hara Edipo-ren absurdokeria: EDIPO ez zan, Edipo zegoan.

Errege hura egoitza baten morroi zetzan, eta egoitza hura beregalm hartu nahi zuen eran, ezaren zulora abiarazten zion.

Bizitzeko behar diren arrazoinak atxematen ez diren arteino, bizitza absurdo dirudi. tzatearen indarra baino, egoitzaren zama bortitzago den bitartean, funtsgabetasun beltzan erortzen gera.

«...soy consciente de que todo encierra un tremendo absurdo» ⁽³⁾.

Izakeraren ate pobrea absurdoaren errostan mogitzen zela (ikusten zuen Xabi-k). Ate hau idekitzen dugunean, eta bizitzaren kopetari aurrez-aurre so egiten diogunean, ezer-ezaren zihurtasuna gainditzen da gure bailan. Bizitzaren indarraren ahuleziaz jabetzen gera, beraz, lehen konzientziaren kolpe batetaz.

EDIPO-ren bizkarrak jasan zuena, zoriak (fatum) kargaturik zedukan. Halaber SYSIPHO-k maidan gora zeraman harri baundia, esku misterios batzuek kargaturik zeraman. Camus-en galderak: «bizitzerik merezi al du?» ezetza dakar, galderaren beraren oinarrian iuntsgabekeria izugarri bat dagoelako.

«...entre las grijas de las resacas

munduarekin nola bat egin?. Hara hemen heien prolema nagusia, moral kutsukua gainera: tradizio ta lege zaharrak airela medio, gizona Estaduarekin bat diteke. Eta Estaduak, mundu ordenaren zaindaritza dadukanez, jainkosn eta gizonen arteko zubia heusten du. Estadua, beraz, jainko txiki bat zen. EDIPO, errege guziak bezala, mundu ordenaren zaindari ta zubi bakarra zen.

³ Xabi Etxebarrieia-k 1962 gng. udaberrian idatzita. Bere idatzien zatiak ez ditut, bat ezetzik, euskeratuko.

estoy perdido y en silencio...»⁽⁴⁾.

Bidetik hastandu geralako galdurik egotea gerta diteke; baina baltare maiz gertatu ohi da, biderik hautatu ezinean, galdurik aurkitzea. Xabi-ren hitzak bigarren zentzu honetan har genitza, berak ez bai daki noruntz abia litekean. Gainera, zertarako edonora abia, abistzea bera merezigaitza bada?. Fatuaren aurkako indarkadak oro ezbaliots izanik, zendako edonora abia?.

Ezina da zoriak berak mugatzen duen hesituratik iragaitea, behin eta tunel barnean egon. EDIPO-ren praktikak su-ta-gartsua badirudi ere, eramanikakoa da dudarik gabe. Izan ere, egoitza da, neholaz izantza. Halatan, funtsezko abiadura batek funtsgabekeria guzia hautsi beharko du.

«...Es absurdo que los pájaros vuelen
y que los peces azules naden
es absurdo que vivamos
los que por derecho morimos.»⁽⁵⁾

Hegaztinak zero-ortzieta eta arrainak itsaso urdinetan iragaitzaz dabiltza. Ez dute herabe bere bideari lotzera: hegan edo igeri, ezin dute herabe izan. Usoa aidean doanean, bere umetara bezala, geuk ere, bizitzan goazila, fin gaitzara edukiko diogu begia. Eta aitzinekoa bere egitez datorkigulako, estakuru denak erbal izango zaizkigu. Hala dio Xabi-k bere neskari eginikako poeman: Hondarra esku artean doan bezala, hutsaren zehar bera ere badoala agian.

«...Atzamarretan hondarra lez
ba goaz
hitzik ez
senti gabe...
Ez aunat, ba zekiñat,
hutsa ordea
zaidan
axola-gabea...»⁽⁶⁾.

Lau kantoinetako figurak lau ertze izaten ditu, eta neholaz ezin du lau ez beste izan.

⁴ X.E. «Las turbias potestades» poesiatik, 24-5-67.

⁵ X.E. «El ruido de la vida» poesiatik, 4-6-61.

⁶ X.E. «Adiós a un amor» poesiatik, 28-12-63.

Horrela ere, zoriaren gatrbutza apurtu ezinekoa iduritzen zaionari, funtsgabe zaizkio bere ingurunea ta bera ere.

Bizitza libre batean sartu nahi duenak, pertsona bakar eta bakan bezala pairatu beharko du irteragaitz egoitza hauxe; eta neholako katerik gura ez duenak (ez erlijioarenak, ez beste edozein), estraina zoriarenak apurtu beharko ditu. «Libro» izatea norberaren boterean eta ahaiean izan dedin, norberak estraina *tabula rasa* egin beharko du. Baino *tabula rasa* egite honek ere, zihurtasun eza bat ba dakar: orduntxe ordea pertsona askabidean sar diteke.

Ez pertsonak bezala, baina kontrako mugiden mandatariak bezala aurkitzen geranean (honela ANTHIGONA eta KREON), alkarrekiko eskubidez eta Obligazioz lotzen gera. Orduan trajedia ez da pertsonala, alkarrekikoa baino. Halatan moral mugida bateko pertsonajeari tamalezko zerbait baletoorkio, Koruak anaiki negar egingo luke.

Honen antzako drama ETXAHUN Barkoxekoak (1786-1862) bizi izan zuen: bere emaztearen amorantea (Egiapal) akatzen zuelakoan, bere ahaideko adiskide bat hil zuen. Ezkerotzik bizitza dramatiko batean sartu zan; baina ez bakarrik, berarekin ados eta aurka zeudenekin batera sartu zen. ETXAHUN zaharrak hala zien hauei:

«...munduan malerusik aunitz ba
girade
baina ni bezain denik ez da nehor ere
.....
Adios ene haurrak, seme alabak oro,
Josafat-eko soroan arrakuntra
arteino».»⁽⁷⁾

Baina trajedia moral honek ez du zer ikusirik esaten ari geranakin: gu pertsonal arazoeian ari gera, bizitzan oinarritzeak merezi duenentz alegia. Horregaitik lehenlehen pausoko ekintza IZAN/EGON bikotetik hautatzea zaigu. Zeren izateak

⁷ Etxahun Barkox-ekoak «mundian malerusik hanitch bagirade» eta «bi berset doiorusik nahi tizút khantatu» bertsoetik aterata.

zertxobait berretzen dio-ta egote hutsari; zera, pertsonal botere sendo bat itsasten dio. Neronek apurtuko dudan neurrian zoria desagertuko da; neronek agintzen dudan eran bakar-bakarrik.

Baldin trajediari geuk haukeratutako drama bat oposa bagenio, orduan soilik ihes ahal genioke.

Hautatze honek bizitza guzia baldintzen digu; Begira bestela nola Sartre-n GENET pertsonajeak zoriaren hersturaren kontra egin dezakean; zoria borrokatzeko modu bakarra, proiektu pertsonal baten bidez izango du: «Lapur bat izango naiz —dio GENET-ek—, eta krimenak niregan egin duena, horixe berretuko dut»⁽⁸⁾.

Hautatzen duen gisan GENET-en burua «genet» izango da. Guziok ere zoriaren edo beste edozein estrukturaren zama halaxe ehortz geneza; ez beste molde batetaz.

2. Hiru drama edo ekintzaldietan trajediaran apurtze bat

Lehen ekintzaldi edo drama ⁽⁹⁾.

Hamasei urteko bilbotar gazte batek, udazkeneko arratsaide batetan eskolatik datorrelarik, BIZITZA atxematen du. Laket mintzo dire bihak; baina gaua erortzen zaie. Berantetsiaz, gaztea etxeratzen da. Ta idazten du:

17-9-60 «...quisiera liberarme del sopor que me rodea. Quisiera elevarme del aburguesamiento...»

14-10-60 «...estoy resignado? No lo sé».

Bere ingurunea gaitzesten du gazte hark, bizi-giroak lepoa hestutzen bait dio. Harnasa har dezakean beste giro bat

⁸ Sartre «Saint Genei, comedien et martyr», Gallimard N.R.F.

⁹ DRAMA hitzak «ekintza» esan nahi du grekeraz. Egoitza absurdos eta funts-gabeak oro ekintzaren sentiduarekin apurtzen dire.

antsiatuaz, burgesgoa apurtu nahi luke. Ikusi, non eta zertan dagoen ba dakus; noren aurka borrokatu ere bai.

Egin nahiaren makuluarekin abiatzea asmatzen du. Nahi du; zer ordea?. Bizitzak eman dion gau hartan idazten jarraitzen du:

9-11-61 «...en el fondo únicamente deseo amar...»

16-11-62 «...necesito rendir y amar el resto de los hombres para justificarme, para justificar el por qué de mi vida».

Maita behar soila dakus garbi. Amodioak bizitza osoa justifikatzen duela, deritzao. Abiatzea du, beraz, maitasunaren zelaietan zehar. Erromantizismukeria?. Beste «keri» bat?.

Baina berak erabaki du: HAUTAKETA; hara non hasten dan beste drama bat.

Bigarren ekintzaldia.

Indarrez harturik eta kasik bortxatuaz, bere erabakiak Gernika-runtz darama; bere ama hil zorian omen datza; ez urrun, Gernika-n. Hirugarren klaseko txarteta hartu ta trenez Gernika-ra doa. Bidean dio:

«...Tu eres mi único sentir inequívoco PATRIA: Mar del río de mi sangre; (Tiempo de la construcción de la vida).

.....

Patria!

airada de mi sangre!

Niebla y nivel de amargua» —Agata deunaren egunean, 1964—.

21-8-62 «...mi futuro es la actuación que por el método más práctico pueda hacer algo por mi pueblo...»

Bere amaren etxearen zer egin ote zuan ez dakigu. Jakin ere, gutxi gora-behera hauxe gertatu zefa dakigu:

...hasieran GERNIKA zan.

...eta etxeko pesta tristea ikus ez zezan, aitonaren besoak atera zuten. Indar haundirik

ez zueh aiton jaunak; gertatzen ari zena ezkutatzeko ordea, imajinazio poxin bat aski zitzzion. Hontarik aitona ondo hornitua zegoan.

...irien zirenean galdu-gordean zan pesta; egitekoak tristurazko egitekotan ziran. Baina bere oroitzapenaren lapurrik ez zion dena ebatsi: etsigarri apurtxo bat utzi zion, agian memoria-zati bat («IZAN GIZON, SEME»).

...pesta triste hartatik aitonaren besoak atera zuten, bere amaren hitz gehiagorik entzun ez zezan.

...Xabi haurra omen zan; panorama berri baten bila hasi behar omen zuan. Haurrarotik bila... Bere baitan ez zuan xehetasun guzia, baina gogoratzen zan ibai ertzera hurbildu zirela. Panorama berri bat eginik zedukaten, etxeko pesta tristea ikus ez zezan, eta amaren hitzak entzun ez zitzan, eta... dena ahantzaraziko zion panorama berri bat antolaturik zedukaten.

...basoko hotsak eta habarrotsak ibai ertz hartaraino heltzen ziren. Barat eta emeki zetorkien basotik:

HOTSAK

Hasieran ekintza zan eta FAUSTO
ekintzaite zan.

Poetak eta otso emeak galtzairu zuzena
erditzen daude.

Emeak denak; denek emeki ekintzan.

HABARROTSAK

Intxaurrek sokana eta gaztinak morkotsa
Herriaren ardura IRAULTZA-k apur beza.

HOTSAK

Hasieran ekintza zan eta ATSULAR
ekintzaie zan

«eduzkiak beratzen du ezkoa ta turra
gogortzen»

beruna bezain hasarre Kantauriaren
gelditasuna

bero ta lizentziarik gabe
ekintzan.

HABARROTSAK

Sokana intxaurretan eta morkotsa
gaztinetan

Herriaren -bekaitzkoak ASKATASUNA-ra
garamatzan.

HOTSAK

Goethe ta Gero ekintzaiie ziren hasera
batean

«mailu kolpeak ingudea gogortzen duen
bezala»

«dabilan harriari goroldiorik lotzen etzaion
bezala»

ene HERRI-ko otso emeak eta poetak
ekintzan.

HABARROTSAK

Hazal gabeko fruiturik ez

INDARKADA barik Herria nekez.

...geria bat egina omen zan aitona jauna. Burgesa zeritziona. Erresistentzikoei hillero oraino bost durokooa ematen omen zien. Hotsak-habarrotsak, basotik hurbilduz, hilleroko obligazio malkor eta fariseo hontatik askatu zuten. Errespuestaz aitonak arnagu bikain bat bota zien.

...bost durokoari madarikazio bat bota zion aitona jaunak; honela:

Euritsu atergabeko euriaidi batetan
nagusiaaren soroa utzi zuen
nekazariak;

aitzurraren kirtena bizkarrean
zuelarik

...gizona soroan,

...besteen soroan.

Jorra beharrekoak jorratu ez nahirik

...soroan gizona,

...besteen gizona.

Artoaren morroia ta morroiarena ez
zan artoa honela mintzo ziren,

maizterrak nagusiaren soroa utzi
zuenean:

«ZUHAITZ zahari HARITZ trakets!

«Ez zaitugu, ez, ADORATZEN»

...une hartan Xabi-k ikasi zuen bere aitón jaunak ez zuela adoratzen. Une hartatik bertatik bere aitonaren eskuak ez zuten Xabi nestutu. Ez zioten aitzinerat eragozspiderik jarri. Aitzitik ordea, aitonaren laguntzarekin presaka etxeratu ziren,

...geria hora ez zala burgesa, zion bere aitonak; baina erresistentzia burgesaren ahuleziaz bihak ados zeuden; eta berehala, gazteak etxeko pesta tristea ikus zezan, bihak

etxeratu ziren.

...bere bihotz barnetik —eta esker kanta iez— basoko hotsei ta habarrotsei ihardetsi nahi izan zien. Baitare bere aiton jaunari; honela hasi zen Xabi:

Eguneroko ogia izateko
eguneroko izardia aski ez daiakoan
GOIKO arrotz bateri eskatu behar
egunero
eguneroko ogia izateko.

Pentsamenak... aldaretik urrun goizean
gauean... desirak anarkiatik urren
AITONA! ZUHAITZA! AITZURRA!
belaunikaturik oparian goizero
goizero askatasunaren amets.

GOIKOA, hago goian
behekoak gaitezen beheran
hobeago.

...ur gutxi zeraman ibaiak arratsalde hartan; baina amaren etxeraino, arrastaka bederen, ur tanto zenbait aliegatzen zen. Etxeko pesta tristea gazte hark ikus zezan, ur apurreko ibai pobrea heiekin batera jin zan... baina HERIOTZA ta BIZITZA zituzten saitzale...

...hillaren hilletan kandela bi besterik ez,
bihak botina bihetan,
lototuak biak pistuz geroz
hutsak beste bihak geria ezkeroz.

Kandelak lolotuak
hutsak botillak
Hats gabeko gorputz erne-betea
sofrikriorik gábe erdiztu zan;
seksoaren zauri idekiatik heriotza sartu
zitzaison
sartu, gainezka egin arte.

Bat-batean bizitza kanporatu zan.
Heriotza erne
hilletak siestan
ama zenaren gorputza

...etzauntzan:
hilia
kandelak
eta bolilla.

...bularra eskapularioen zamaz oker-oker

eginik, ainitz atso barneratzen ari zan. Atsoak defuntorietan ziren. Zelakoetan, "Salto a la fama"-ko defuntorio tristeetan. Debozione alu baten ahuleziapean ama zenari opari zenbait eskeini zioten.

Picasso-k margo galanta (saldutakoan oso garestia) Aita Saindu-sainduak ulergaitz hitzak (latinez omen)

Beste artista batek zine
zintakada bat.
Sorozabal

zeritzionak pentagrama bizpahiru.
Oparian zan ere Arrabal.

...eta opariaren haunditasunaz arras unaturik, nekaturik, akiturik, iroturik, ieher eginik, urraturik, ezindurik, etenik, asperturik, luzetsirik, etabarrik etabarrik etabar zeuden atsoak, gaxoak, gaxo-gaxoak,

hilletak siestan
zauria gorputzan
ama zena erioan.
Hildako bat
kandela bi
hiru debozione
«in paradisum» latinez.

...ama GERNIKA-k ez zuen hil beharrik, alaba bat erdiztu baino. Baina arbitrioseko mikeleteak bere bizitzaren errenta bahitu zuten

sagardoa ta kupela
Nafarroa-ko garia
Aya-ko asnea
euskal-l-etxea.

...hillaren hilletan testigu gehiegi oparian
...hats-beherapenez atsoak
kandelak
botillak
plegariak
amen.

...hirurak, eta debotuki, etxeko pesta tristea ikusi zuten. Hirurek sor araziko zuten alaba berria; ...prometaturikakoa: aitonak, errekok eta hirurak. «GIZON NAIZ, AMA, IKASI DUT EKINTZAZ MADARIKATZEN» esan zuen gazte hark Gernika-n.

Hirurgarron ekintzaldia.

Ama GERNIKA hil zitzaison eta hirurgarren klaseko txartela berriro hartuaz, Bilbo-ra heldu zen prometaturikako alaba erdizteria, eta ekintzaz madarikatzera. Herriaren aldeko bere ekintzaren atsedenaldi batean hala dio:

«...ya he muerto en el robledal de la sierra

.....

EN LA MISMA GERNIKA

CAÍ YO, DE VIVO A MUERTO* (10).

Baina Bentaundi-n zirenak fusilatu egin zuten.

OIHALA

3. Amaia da hasiera

Gure arbasoen asaera zaharrak bukaera ta hasiera IZAN-maila berdinean ezartzen ditu; haiek ba zekiten bizitzaren aro guziak aurreko aroaren hilletak ospatu ondoren zentozela: Haurraroa hobiratuz gero, Gaztaroan sar gindezke; eta Gaztaroaren hatsak lur sakonean zanpatu arteino, ezin dukagu Zuhurarora heldu.

Bada bizitzaren urrats oroetan, heriotza kausitzen da. Edonork zernahi hautatu

duelarik, beste bere haukera posibleen heriotza firmatzen du. Halatan, Xabi-ren hautaketak trajediaren apurtzea zekarrela, zinetan esan dezakegu; gogora ditzagun bestelaz bere hitzak: «...ene burua justifika dedin, eta nere bizitzak justifikazio bat ukana dezan, besteek maita behar ditut... Nere etorkizun bakarra herriaren alde egin dezakean praktika-bidea izango da».

Hauxe haukeratuz gero, funts batean itsasten [da,] eta absurdo guziak hautsi. Absurdo-aroko heriotzarekin funts-dun aro berri bat bataiatzen duelako, hobiratzen duen heriotza ESISTENTZIALA izango zaio. Hots, egonetik IZAN-era hurbil arazten dio senditzen duen heriotz horrek.

IZAN koordenada berriok heriotzaruntz abia araziko dute: honela ESENTZIALA ere da bere heriotza. Zeren, behin bere esistentzial kezka larria benetako funts baten gainean ezarrita, heriotza ez da konzetu soila, baizik fisikua izango zaio. Bere fisiku izate osoa bizitzatik fisiku heriotzara lehiatuko baita.

Iragan zuen aroa (amaia) aro berri batean (hasera) amiltzer» da; baina dialektikaren lege onenetan, hasera honek amaia ekarriko dio era berean. Pauso berri hau eman ondoren, heriotzaz hasiko da ozenki kantatzen; eta ondo dakigu heriotzaren imajina hau ez duela sinbolu gisa erabiliko: bere heriotzaren kantua metáfora soil bat ez dala esan nahi dut, hezur-haragi egin duen gai larri bat baino.

«...ya he muerto en el robledal de la sierra
en el trigo y el riachuelo
entre mi gente brava
en el musgo de enero,
junto a Otxandiano y Mungia
junto a Bakio y Lekeitio
junto a Durango y Markina
junto a Etxebarria y Areitio
EN LA MISMA GERNIKA
CAI YO, DE VIVO A MUERTO” (11)

¹⁰ X.E. «voces de Amianto y Calma» poesiatik, 15-5-83.

¹¹ Berdin. Abendiandes» liburuaren 2 gn. alean hara zar dion: «ixioria zehar jokuan

1963 gnez, gertoztik Gernika-n erori zaia adiarezen zuenean, bere erabaki sendoaren ondorio seriosa zekusan; erabaki hau hasera ta bukaera zitzaison hain zuzen. Hil eta erori ziren «gente brava»-rekin solidartzatz, bera ere erortzen da.

Lehenik: pikondotik jausten da; absurdo «tegia» uzten du, beste «tegi» bat atxemanaz. Aberriaren borrokan hil direnek hutsik utzi duten «tegia» defendituko du. «Nere aitaren etxea defendituko dut» beste poeta batek bezala, zion ere Xabin-ek.

Bigarren: Herri itzalean jarraitzeko zina egin duten guziak jausten diren bezala, «de vivo a muerto» erori zen Gemika-n bera ere. Hoek fisikoki jausten dire. Heriotz biziaren sortzaile-lanetan hasten direnek, bere burua hilda balitza jotzen dute, nahiz eta bizirik izan. Etxebarrieta-ren zentzu berdintsu bat bere herrikide Aresti baitan aurkitzeak ez gaitu neholaz harritzen, ezagutu bezala Aresti-ren zina ezagutu ondoren:

(zina) «...bizi behar badut, izan dadrla bakarrak
nire lurreko pausoak
argitzeagatik
nire adimentu doloretua eta
nire herria
estaitzen dituen lanbroa
urratzeagatik»..

(ondorioa) «...Bizi behar badut... hiltzea
izanen litzake
enganio doilor bat, gezur handi
bat
Bakarrik bizi izatea...
Neke haunditan bizia
suportatzea honela;
holaxen korri dadin odola nire
zainetatik
eskiribatzeagatik» (12).

(amen) «...Orain ez dut nik ezer han

dagoen gauza bakarra bizitza da, beti eta baka

¹² G. Aresti «Euskal Herria—aberri illunaren hirugarren sonetoa-tik, 138 horrian (izkiribatzeko moduL neronek aldatu dut).

hil nintzelako Gernika-n» (13).

Benetako heriotzaren zihurtasun honek beste zinetasun bat dakarkio oraindik: ondorioen zinurtasuna, ereindako alean sinestea alegia. Alea hil ezkeroz, fruitua sor araziko duen segurantzak hariotzari indarra ematen dio.

«...solo en los sembrados no
nacidos
hay algo
...que yo espero» (14).

Eta hezi ezpere, ereindakoa eterri ta giartuko da, eta fruitua luzatuko:

«...hay que dar ahora!
...ahora
para que puedan comer mañana
Esta noche pasan hambre
de sueños bellos en sus camas
y ya no puedo sobre esto hacer
nada
Pero hay que dar ahora para
que tengan mañana
a la madrugada» (15).

Amaia hasera danean zertaz abestuko da?. Aberrikideen heriotzaz abestuko dugu eta baitare eman genduen pauso txarretaz. Baina fin-finean hasera amaia dateke.

4. Iraultzailaren heriotza

Azken zati tionen izenburua arrunt pretenzios daiarik, abots haundian HEGEL irakurtzea mugatuko naiz: eta bere PROPEDEUTIQUE PHILOSOPHIQUE liburuan irakasten dizkigun «nagusia ta morroiaren arteko har-emanak» batik-bat zabalduko ditut.

Che-ren pentsamendu batzuk komentatzea

¹³ G. Aresti «Euskal Herria—ba dakizu nun nagoan-poemattk, 699 horrian.

¹⁴ X.E. «Voces de Amianto y Calma» poesiatik, 15-5-63.

¹⁵ X.E. «Hay que dar ahora» poesiatik, 18-12-63.

ainitz snobago litzake, edo Malcolm X gnarenak, edo beste hamaika iraultzaile amorratuetatik ateratako mami aberatsaz zertxobait idaztea.

Haiere ardatz nagusietara itzultzea hobeago zaigukelakoan nago, bai *etikaterismua* apurtzearren eta baitare funtsezko ideia nagusi bat adiaraztearren (eskuinzaleak oro HEGEL baitan oinarritzen dire; ezkerzaleen muin osoa orobat HEGEL-en dialektikari dario).

Liburuaren lehen zatia teoriko dan konzientziiaz mintzo zaigu, baina ni bigarrenari, hau da, «beregainki-konzientziiaz» aritzen dan zatiari (de soi et pour soi) lotuko natzaio.

«Neregain» izate hau (de soi) desioekin batera hasten zaigu, zeren lehendabizi lapurtuko dugun gauza, desiratzen eta antsiatzen dugun gauza bait da Zerbaiteren faltean, edo-ta hutsune sendimenduaren jabe geranean, desira bat sortzen zaigu; haiatan norberagandik arrotz kausitzen gera, zeren jabe izan-ta guztiz, hutsune soil baten jabe gera; falta zaigunaren jabetesuna bakarbakarrik dugu.

Arrotzkeria honeri, beraz, desiraren satisfazioa darraikio; hots, norberaren norberaz ohartzeak gauza desiratuaren supresioa dakar. Eta antsiatzen duguna lortzerakoan, desiratu gauza apurtzen dugu argi ta garbi, gauza bera gureganatzan dugulako. Noiz gera «guregain»?. Ez gure berri dakigunean, gure desioen jakinean gaudenean baizik, dio HEGEL-ek.

Norberak «beregain» izan nahi badu, etsi gabe bare desirak lasaitzen saiatu behar da. Norbera izate honek, beraz, ahalik eta zapalketa haundieta ekarri behar du berarekin, zeren bere atseginak oro hase ta betetzea erdutuko bait da

Pertsona arteko har-emanak honela xeha litezke:

SAIOAK 1 zk.

Ni neu «neregain» izan nadin, Bestearen beharrean aurkitzen naiz; baina beste hau, «beste ni» bat dalako, berdln datza. Eta gure artean honela iratzarlertz da borroka.

Bestearen fidantzia eta besteak eman lezaioken ohorea da beraz, «NI» honen behar nagusienetako bat. 31 gn lerrokadan halaxe dio Hegel-ek: «C'est une exigence réciproque de chaque être d'être reconnu par l'autre».

«NI» desira hau, bada, bestearen desiraren desiran datza; eta besteak (beste «NI» bat denez gero) «ni»-ren desirak desiratzen ditu. Hitz batean: edonor «beregain» izango da, beste «beregain» batzuk honela onartzan baditu («la conscience de soi est en soi et pour soi, quand et parce qu'elle est en soi et pour soi pour une autre conscience da soi, c'est-à-dire, par la reconnaissancse»).

Zera litzake honen irakaspen garbia: bestearen fidantzia ta ohorea ez dugun arteino, gu ez gerala prest agongo gure askatasun guzia jokuan jartzeko. Askatasun zuztarra naturan omen da, eta gure askatasuna joku honetan jartzeak, norbera jokuan ezartzera garimazki; naturaren agiritasun hau bizitza bera izango zaigu (- Libre c'est être libérà de la natura»-32 gn. lerrokadan).

Honeta bada, «beregain» izan nahi dutan bi adiskide ba ditugu, eta ukana ere borroka larrian daduzkagu:

Bi adiskide hoiek, bizitza jokuan dutelarik, gizon ari dire bilakatzen; baina bihak hilko balira, gizontasun bilakatze guziak leher egingo luka, zeren dan-dana munduko heriotzarekin bukatuko bait litzake. Hau da, gerlati bikote guziak hilko balirazke, ez lego ke

mundurik.

Baldin bat ala bestea borrokan hilko balitz barriz, prozesuak ere ez luke bukaera hobeagorik izango, zeren bateren ohorea ta prestantzia pertsonajearekin berarekin izorratuko bait litzake.

Zara, bata hilda bestea ezin izan litzake-ta benetako egia objetibuan; benetako egia beste hauzoak emango bait digu. Batek beraz borroka xelebre hontan etsi eglñ beharko du, eta besteari bere errespeto osea betirako zor izan beharko dio. Bihak bere burua galtzeko harriskuan jarri ziren, baina beldurrak eraginik, batek atzera egingo du, eta eskiabutza eskatuko dio [besteari].

Honat hemen nola heriotzaren beftiur izan dana morroi bilakatuko dan; eta bukaraino ausart izan dana berriz, nola nagusitserik izango duan. Lehenak heriotza bairto, esklabu-bizitza nahiago izan du, horregaitik lanari lotu beharko zaio; eta nagusiaren zerbitzuak behartzen dien bezanbatean, lanari heldu beharko dio.

Aitzinerat gizajo honek bere ohorea morrontzan izango du, hots, alienazioan amildurik betirako detzake. Nagusia zerbitatzen bakarrik lasaituko da: bere ohorea ta loria morrontza bakarra da. Hegel-en aburuz honela sortzan da munduko ezberdintasuna, eta ezker-eskuinzaleak oro bere ikaskizun haundirena analisi hontatik atera izandu dute⁽¹⁶⁾.

¹⁶ Marx baitan (1818-83) borroka bera baino, borrokaren bide lort dezakean profilazioa garrantzitsuago da. Material ondasunaren gomendio iratzarri ohi da nagusi-morroi arteko eztabaidea.

Hegel eta nazismo arteko zubia egin duen filosofuak berriz, SPLENGLER-k alegia (1880-1936), bera «Oer Untergang des Abendlandés» liburuaren 2. gn, elean hara zer dion: “txoria zehar jokuan dagoen gauza bakarra bizitza da, beti eta bakarrik bizitza, eta arraza, eta botere nahiaren gaiturtasuna; eta nehoiaz egiaren, edo asmakizunaren, edo diruaren atxikitzea. Orokor ixtoria hau da

Neri dagokidan eran, Hegel-en irakurtze hau ondorean, pondu motz batzuek garbitzen entseiatuko naiz:

ASKATASUN DESIORIK GABE EZ DATEKE ASKATASUNIK.— Askatasuna nehoren pean ez izateko gogoa da lehen-lehenik; hau da, gure desiraren medioz adiarezten dan sendimendua da askatasunaren lehen urratsa. Desira hau gabetzen ez dugun arteino, ez dukegu atsegigarririk.

ASKATASUN DESIOA EKINTZAZ LASAITZEN DA.— Askatasun desira bori hasetze agudo balen zai dago, eta ekintza batean hastea beraz, beher-beharrezkoa idurituko zaio. Antsiatzen duena erdiesten duelarik, zorionaldi batean sartuko **da gaingora** eramango duen satisfaziona bait da. Erdiesterik ez balu berriz, beldurra giartuko zaio.

BELDURTI-DESIO BETEGAITZAK BABES BAT BILATUKO DU.— Beste gizonen pean jaustea beldurgarri bazaio, eta heriotzaren beldur bada, bildurti hori gizon hoien eskutan amilduko da, sekuridade ta babesia eskatuaz. Satisfazio-ezak sor arazi dion beldurrak babestegi zihur baten atxikitza eramango du. Beldurrarekiko beldurrez eramanik, edozein atsegigarri idurizko itzaipenean etsiko du; eta bizitza gordetzengatik, alienaziotan zehar abiatuko da (alienazioa bestelaketze bat da; norberaren etsipena bestearen loria izatea, alegia).

«...sabemos que nuestro problema no es un juego de niños, y no queremos correr *ningún* miedo. Nos gusta pelear en una película en la cual los muertos resucitan; y todo lo que se les puede — nos podemos, mejor dicho — ofrecer es

munduaren epaitzeko mahaina.. Bai egia eta bai justizia indarraren pean eta arrazaren pean ezsatzentz ditu. Ekintza baino egia garranizitzuago zitzaien gizonak, edo-ta indarra baino justizia bizkorrago zitzaien gizonak eta herriak oro (mahain horrek) heriotzarat epaitu ditu...».

un monumento funerario»⁽¹⁷⁾.

Etxebarrieta-k onda ulertu zuen «Nagusi ta Morroiaren dialektika» hau. Bere desioaren. (gure harri desioaren) haunditasunaz ongi jabetu zen: «aurren jolasetan ez gabiltza», baina «neholako beldurretan» ez gerala suntsituko dio. Geure arazoei begi-ondoko gogorra eman behar diegu, beldur ixpirik ere ukan ez dezagun. Ez du «no queremos correr ningún riesgo» esaten, baizik «no queremos correr *ningún* miedo» dio, eta NINGÚN berak marratua dedukagu.

Beldurrari errendatuz gero alienazio ikaragarrian sartzen geraia esan digu Hegel-ek arrestian (eta Hegel irakurri ez duen hamazazpi urteko bilbotarrak orobatsu dio). Honek ez die erresistenzikoeri bost duroko karidadea egingo hillero, baizik leporainoko harriskuan sartuko da. Eta sartu bezain prest, ez etsitzeko asmo sendotan dago. Herriarekin batean, ala bera ala besteak garaile aterako direlakoan dago. Ala bat ala beste, bake edo erdizko konponketarik gabe.

Horregaitik berehaia idazten du: «berpiztuko diren pertsonajeen jokua pozik egingo genduke». Behin borroka barnean, eta etsigaitz erabaki bortitz baten boterean, aurrez-aurre heriotza daduka; halatan, berpiztuko direnen paper erreza jokatzea maiteago genuke, zihur bait da darabilgungo arazoa seriosa dala. Eta etsaiaren indarra ezagutuaz, segur bait dakigu heriotzaren muinean bizi gerala. Hil-harri dat («un monumento funerario») zan bere buru propioari eskein zezaiokean oparik ederrena.

«...ya sé) que en los rastrojos
habrá sangres esparcidas
junto a los blancos ojos fríos
esperando el verde de un estío
para formar banderas en la muerte.
Sí; ya sé que no habrá suerte»⁽¹⁸⁾

Xabi-k bere tamaiezko zihurtasunaren berri ondo zekien, eta suerte onik ez zuela

¹⁷ XE.-ren egunkariatik 25-9-62.

¹⁸ X.E. «El ruido de la vida» poemako hirugarren zatian 31-8-62.

izango ere bai; ez zuen ordea atzera egin. Hemen dago morrontzaren ukatzerik haundiela. Iraultzalearen ihardespenik bortitzena hauxe da: bere bizitza propioaren barnean heriotza ta bizia ahoz-aho mintzo direla. Iraultzalearen jheriotza ez da fingaitz bat, gaitz batzuren fina baizik. Iraultzaleak badaki «ala bat ala beste»-ko borrokan sartu dela, ta etsiteak bere bizitzarako gaitzik haundiela dakarkiola.

Bere bizitza ez du bizi soilaren neurriarekin kontsideratzen, «nola bizi»-tzearen araberan baino; pean bizitzeak gaineko jauntxoaren ohorea dakar, haietan «pekoaren» haunditasuna bere gainekoaren garailetasunean datza. Sasi-haunditasun bat beraz, edo beldurtiaren etsitze sumingarri bat besterik ez. «Nola bizi» da iraultzailearen tema, ta ez «nolabait» bizi.

Nahiz eta horrenbeste bider entzuna ukan, ez dut uste heriotzaren gaia hau burges txikien gaia danik; borrokatik urrun, bere egokitasunaren txabola baketsutik heriotzaz ari dana ere, ez dut nik kritikatuko. Nork esan dezake bada. Unamuno-ren karraxia (cada vez que pienso/ que me tengo que morir/ tiendo la capa en el suelo/ y no me harto de dormir), burgas karraxia zenik?. Edo Nietzsche-ren beste hora («si je meurs, c'est que je suis bête») hala zenik?.

Morrontzatik ihes egiteko modu bakarra heriotzkor geria bat egitea deia onena erabaki duena, eta are gehiago borrokan hil bada, nola kritika geneza?.

Eta gure esklabu egoitza salatuaz, bakarbakarrik joateko berdur izan ez dana, bozkarioz behar dugu kantatu... Ez dagoela Euskal trajediarik ondo frogatz gero, gure laguna bakarrik joan zan. Udaberri zan. Oraino idatzi berri zuen:

«...Solo queda marcharme
Solo.
Y esperar que la tierra
aun nos quiera»⁽¹⁹⁾

¹⁹ Xabi Etxebarrieta-k, hil aurretik, idatzi zuen azken poematxotik.

OHARRAK

(1) Bizpahiru aste hil baino lehen, honela idatzi zidan Rikardo zanak.

(2) Antzinako Grekeren mundu ikusmenean mundua Alimalia haundi bat zen. Eta gizona munduaren ordenarekin alkartu ta uztartu beharrean zegoen. Halakatze hau ordea zaila dirudi, zeren mundu hora denboratik at zetzan, gizona berriz denboran. Gizona munduarekin nola bat egin?. Hara hemen heien prolema nagusia, moral kutsukua gainera: tradizio ta lege zaharrak airela medio, gizona Estaduarekin bat diteke. Eta Estaduak, mundu ordenaren zaindaritzat dadukanez, jainkosn eta gizonen arteko Zubia heusten du. Estadua, beraz, jainko txiki bat zen. EDIPO, errege guziak bezala, mundu ordenaren zaindari ta zubi bakarra zen.

(3) Xabi Etxebarrieia-k 1962 gngo. udaberrian idatzita. Bere idatzien zatiak ez ditut, bat ezetzik, euskeratuko.

(4) X.E. «Las turbias potestades» poesiatik, 24-5-67.

(5) X.E. «El ruido de la vida» poesiatik, 4-6-61.

(6) X.E. «Adiós a un amor» poesiatik, 28-12-63.

(7) Etxahun Barkox-ekoak «mundian mulerusik hanitch bagirade» eta «bi berset doiorusik nahi tizút khantatu» bertsoetik aterata.

(8) Sartre «Saint Genei, comedien et martyr», Gallimard N.R.F.

(9) DRAMA hitzak «ekintza» esan nahi du grekeraz. Egoitza absurdos eta funts-gabeak oro ekintzaren sentiduarekin apurtzen dire.

(10) X.E. «voces de Amianto y Calma» poesiatik, 15-5-83.

(11) Berdin.

Abendiandes» liburuaren 2 gn. alean hara zar dion: «ixioria zehar jokuan dagoen gauza

bakarra bizitza da, beti eta baka

(12) G. Aresti «Euskal Herria—aberri illunaren hirugarren sonetoa-tik, 138 horrian (izkribatzeko moduL neronek aldatu dut).

(13) G. Aresti «Euskal Herria—ba dakizu nun nagoan-poemattk, 699 horrian.

(14) X.E. «Voces de Amianto y Calma» poesiatik, 15-5-63.

(15) X.E. «Hay que dar ahora» poesiatik, 18-12-63.

(16) Marx baitan (1818-83) borroka bera baino, borrokaren bide lort dezakean profilazioa garrantzitsuago da. Material ondasunaren gomendio iratzarri ohi da nagusi-morroi arteko eztabaidea.

Hegel eta nazismo arteko Zubia egin duen filosofuak berri, SPLENGLER-k alegia (1880-1936), bera «Oer Untergang des Abendlandés» liburuaren 2. gn, elean hara zer dion: “txoria zehar jokuan dagoen gauza bakarra bizitza da, beti eta bakarrik bizitza, eta arraza, eta botere nahiaren gaiturtasuna; eta nehoiaz egiaren, edo asmakizunaren, edo diruaren atxikitza. Orokor ixtoria hau da munduaren epaitzeko mahaina.. Bai egia eta bai justizia indarraren pean eta arrazaren pean ezsatten ditu. Ekintza baino egia garranizitzuago zitzaien gizonak, edo-ta indarra baino justizia bizkorrago zitzaien gizonak eta herriak oro (mahain horrek) heriotzarat epaitu ditu...».

(17) XE.-ren egunkariatik 25-9-62.

(18) X.E. «El ruido de la vida» poemako hirugarren zatian 31-8-62.

(19) Xabi Etxebarrieta-k, hil aurretik, idatzi zuen azken poematxotik.

CHE

““BALDIN ETA GURE GUDA-OIHUA NOREAITENGANA HELDUARAZI BADUGU, GURE HARMAK HARTZEKO NORBAIT GELDITZEN BADA, ETA METRALLETAREN TXISTU-SOINUAK KANTATZEKO PREST DAUDEN GIZONAK GARAIPEN ETA GERLA-KARRAXIZ BORROKATZEKO BIDEAN BADAUDE: ONGI ETORRIA BEDI, HERRIOTZA, MUN-NAHI DATORKIGULARIK””

CHE

Galtzairu oker ezina
Kondairaren erdi-mina
Gorlaz santaitu beharra dela
Lenena gerlaz egina

esker hagia Europa-n
aberatan ametsetan
hiretzat erriz laudoriak
Pariz-eko unek barreten

urso bila kabiroia
banoan kexu lehoian
bizi direnek jantziko ditak
hildakoaren koroina

barri-erotik bornikora
injustizia beti gora
ez duk zilogi zazuztutzen
haundi-mundion lon

izarrak oro itzali
Vite Nam dena kixkali
galtziz egia ohi den bezala
begiak zaizkit estali

hezur-haragik lurrean
CHE heriotzan atzean
testamendua banatu ditek
kide-etaniek zotzean

possible dadin ezina
gizonaren larri-mina
nundikakoa ote diagu
pardisu baten grina?

Txato agirre-k

En el Centenario de LENIN

“ESTADUA TA IRAULTZA”

Lehenbiziko zenbaki hau bere azkenetan dagoelarik, gure belarritara zenbait berri ailegatu da; hauetarik aipagarrienetakoren bat *euskeraz* antolatu bide duten liburu berria da: LENIN-en “El Estado y la Revolución” erderatua zegoena, euskeraz argitaratzera doazte ta. Eta guziontzat berri ona erraiteko, bi arrazoin ekar nahi genituzke.

Lehenik, euskeraren alorrean nolabait ere Lenin haundiaren heun urte betetzea ospatu behar zelarik, heriotzaren gaiari SAIOAK prestatu dion zerrenda nahiko zurtz kausituko litzakelako Lenin zanak heriotzaraino ukan zuen ekintza iraultzaileari aldez edo moldez lot ez balitzao.

Bigarrenik. itzulpen berri honen egitea gazte izan gabe, adinetan barrena sartutako gizona baizik, euskal kulturari emon dion indar gaztea zinetan txalogarri delako.

Pizien ari zaigun euskal kulturak, adiarazkiaren aldetik *euskeraren batasuna* erdietsi behar du, eta mamiaren aldetik *herriaren berpiztea* bilatu behar. Ba dakigu euskalkien batasuna ez dugula goizetik gauera lortuko; guztion bortxa ta lanarekin bakarrik. «Tantoka, tantoka, upela bete» erran ohi du gure erranak, eta esaera zaharrak gezurrik ez. Gaurkoz ordea, zuhur-aroan sartu diren euskaldun ikasiak ez dira tamalez! gehiegi nekatzen batasunaren upelara ura ekartzen. Baino «zahar-gizon» egoskorkeria honen arrazoina ez da euskeraren formako ixtoria bat bakarrik; aitzaki nagusi bezala adiarazki formalaren kontua erabili ohi badute ere, heien purtzilkeria beste kontu batera erasten da: euskeraren adiarazi edo m amiara, tiañ zuzen.

Euskeraren batasunaren kontra pratikan daudezen «zakar-gizon» hoiek euskera batuak dakarren aurrerakoi erranaren kontrako etsai hamortatu dire. Euskera

batuaren aurrean «euskeraga jaoa» diotenak, euskeraren adiarazi berriaren beldur dire, zorioneko idazle berrieik idei berriak ekartzen bai dituzte.

Baina edei berri horiek ekarri dituena ez da euskeraren batasuna, baizik aiderantziz, idazleen idei berrieik eta aurrelariek ekarri dute euskeraren batasunaren premia. «Zahar-gizon» hoiek, bada, euskalkien batasuna iharduki ta deseztatzen dutenean, batasuna horren kausa ta karia dute desegin nahi —idei berriak beraz—, nahiz ata hitzetik hortzera batasunaren mamua erabili.

Horregatixe *euskeraren adiarazia ta adlarazkia lotu-toturik datza*, euskera batuak gure herriaren benetako berpitzea erdietsi nahi duelako. Oskurantismoa da euskeraren batasuna kontragiten dutenen sustraiko helburua. Gure kultura «clericatura» bat bihurtarazi nahiean dabiltzaguzti hoiek, euskal kultura behin-betirako ideiez sobera harmitua dagoela aitortuaz. Idei saindu horiek gure «euskaltasun» tradizionalaren magalean atxikitzen omen, eta hoiek, «zahar-gizon» zelatuok, tradizio guzti honen apezgoan egon behar. Gure herriarentzat moraikeria ta atzerakoikera dute desiatzen; idei berrien arrantza gutxi alegia. Hartarako, zar hobeago euskeraz dakarzkiguten idei berriak euskalki askotan amiltzea baino?. “Ontzian nagusi sunitz direnean, arrantza gutxi”. Zertaroko nagusitaraz euskera batu bat?.

LENIN-en Itzultzzaileak, gure idei berrien egarria hasetzeko arituaz, euskera bateratura jo nahi izandu du. Noski. Baino oraintxe ikusiko dugun bezala, aunitz kostatu zaio, eta euskera osatu eder bat lortu ez badu ere, bidean ezarri da. Hauxe ba banetan txalogarri; gizon adinetua izanik, ez dugu «zahar-gizorn» horien artekoetarikoa. Eusksra batuaren bidetan barrena sartzen zaigun aiton, nahiz eta errenka edo makulu beharreko euskera batua erabii, gure ibiltze gaztearen aitortzaile ta sustengatzaire da. Beti, euskal kuulturaren zerbitzari fidei bat. Apirileko trumoiak ardoa barrikara.

HALA ZION LENIN-EK

LEHENBIZIKO ATZALBURUA

1. *Estadua klaseen elkar-ezinezko aurkatasunaren ondoria da.*

Marx-en dotrinarekin gertatzen da egun historian gertatu ohi dana makina bat aldiz erreboluzionario pentsatzaileen doctrinekin eta klase zapalduen lehenburuekin, klase hauen askatasunarentzako burrukan. Erreboluzionario haundieri, beren bizitza iraunean, zapaltzaiie klaseak beti jazartzen diente, hamorru basati haundiarekin hartzen dituzte beren doctrinak, gorroto suminduenakin gezur ta beltzapen gaiztoenakin. Beren heriotza ondoren, irudi kaltegarri-ezan eraldatu nahi dituzte, kanonizatu nahi diente, honela esateko, beren *izenak* aintza baten goritunarekin inguratuz, klase zapalduei «kontsolatu» ta atzipetzeko, beren doctrina erreboluzionarioaren kontenidua zikiraturik ta purtzildurik. Marxismoaren «antolatze» honelakoisuan eskuz-esku dabilz orainaidean burgesia ta langile mugimendu barruko oportunistak. Doctrina honen erreboluzionario izate-aldea ta izpirtu erreboluzionarioa ahaztutzen dute, bigarren tokira lerrortatzen ta bihurdikatzen dute. Lehenbiziko lerrora erakartzen ta goraltzen dute burgesiak onhartu lukeken deritzaietena: Gaur egungo sozial-txobinistek —ezta farregin bebar— «maxistik» dirade. Eta geroz ta gero, maizago jakintsu burges alemanak, atzo oraindik marxismo apurtzalaritzan espezialistak zirenak, gaur egun Marx «nazional aleman» batetzaz mintzatzen ari dira, hain egoki hazi zituana, diote, langile elkargo hauetxek, hain ederki eratuak orain arrapakeriko guda aurrera eramatekol

Egoera honen aurrean, marxismoaren bihurdikatzearen zabaltze ez-aditu aurrean, gure arloa, lehengo ta behin, Marx-en doctrina Estadua-ren buruz berriz lehengoratzea da. Hortarako beharrezkoa da Marx eta Engels-en laneri pasaje luze lerrokadak zitatzea.

Jakina, zita luzeak aztuna egiten dute azatkizuna eta honek ezerretan ez du laguntzen azalkizunari herrikoi itxura ta izakera bat emateko. Bainan oroz ezinezko da zita horiek alde batera utzitzea. Eziago beste biderik zita-pasaje horiek osorik ezartzea baino, edo gutxienez Marx ta Engels-en Estaduaren pasaje behin-betikoenak ezartzea; honela irakurleak ezagutza bat eratu lezake sozialismo zientifiko sortzaileen ideia-biltzaren buruz, baita guk frogatzeko ere dokumento bidez eta argiroki erakusteko nola bihurdikatzen diran ideia horiek gaur zabaldua dagoen «kaustkismoarenengatik».

Has gaitezen F. Engels-en ian ezagutuenarengatik: «Familia, jabetza norberena eta Estadua-ren Iturburua», honen seigarren argitaraidia Stuttgart-en egin zana erabiliaz. Komeni da aleman hizkeratik traduzioa egitea, errusitar traduzioak, nahiz askotxoak izanarren, guztiak betatzakak edo era murketzarekin eginak baitira.

«Estadua —dio Engels-ek bere histortko azterketaren labur-aterazizunean— ezta inolaz ere, gizarteari kanpotik ezarritako Ahalmen bat; eztare «idea zilegizkoaren errealityatea», «arrazoaren irudia ta errealityatea» Hegel-ek baiezatzen zuen bezala. Estadua da, hobeki, gizartearen produkto bat, hura bere bilbakuntzaren une halakoren batera heltzen danean; Estadua gizarte hau norberakin kontradizio erabaki-ezirtezko batean malasatu dala aitortze bat da, aurkatasun elkar-ezinezkotan zatitu dala gizarte hori, aurkatasun horiei aurre egiteko bestelako indarge dalarik. Eta aurkatasun hauek, klase hauek ekonomiko interes etsaigoakin eikar mauka-irentsi ez ditzaten, eta gizarteari beren burruka antzu batean maukairentsi ez dezaioten, hortarako beharrezkoa egin zan Ahalmen bat, zirudinez gizartearen gainetik azarria, burruka gorria moteltzeko, burruka-gorri hori “eraikera”ren mugetako barruan egonarazarik. Eta Ahalmen hau gizartetik ernatzen dana, bainan gizarte honen gainetik ezartzen dana eta berarendik geroz ta gero aidentzen dana, Estadua da» (horrialde 177-

178 aleman seigarren argitalditik hartua).

Hemen agertzen da, argiroki esana, marxismoaren funtzezko ideia Estadua-ren eginkizun historikoaren eta bere adierazkizunaren gaietan. Estadua klaseen kontradizio elkar-ezinezko *izakararen* produkto eta agerkatzea da. Estadua egertzen da klase kontradizio horiek leku, une eta mail berezi batean eikartu *ezin diranean*, objetiboki. Eta alderantziz: Estadua-ren baiزانak agertzen ditu klaseen arteko kontradizioak elkar-ezihezkoak dirala.

Puntu txit garrantziko eta kardinal honen inguru hasten da, hor-hortxe, marxismoaren bihurdikatzea, eta bihurdikatze honek bi funtzesko bide jarraitzen ditu.

Alde batetik burges ideologoak ata bereziki burges-txikiak, uka ezinezko egintz historiko ertsa ta premiarengatik, bultzatuak izan diralarik aitortzea Estadua bakarrik sortzen data, han nun klaseko kontradizioak eta klaseen borrokak izaten diranean, «xuxerrdu» ta orraztu dute Marx-i era honetan: Estadua klaseen bir-elkargatzeko tresna bat dala gertatzen da. Marx-ek dionez, Estadua ezin diteke sortu eta jarrai klaseen bir-elkargatzea izan ba ahal diteke. irakasle ta berriketari zikoitz ta filisteorentzat — Marx-en izena ixtante guzitan ahoan daukstetarik— ondorentzert da Estadua dala hor-hortxe klasesk bir-eikartzen dituena. Marx-ek dionez, klase *menperatzako* tresna klase bat beste batengatik *zapaltzeko* tresna, legeeman eta tinkatzenduen zapaltze honen «eraikera»-ren sortzailea da, klaseen arteko elkarjotzeak moteidurik. Politiko burges-txikien iritzian eraikera da hor-hortxe klaseen elkargatzea eta ez klase baten zapaitzea beste batengatik. Elkarjotzeak moteltzeak esan nahi du jende horientzat bir-elkargatzea, eta ez klase zapalduen burruka erabide batzuk kentzea zapaltaileak lurreratzeko bidean.

Adibidez, 1917-ko erreboluzioan, Estadua-ren izakera ta eginkizunaren gaia ezartzen zanean hor-hortxe bere haunditasun oroa, bai praktikan, hau da, berealako egintzetarako

gal bat bezela, bastare masa taldeen egintza bezela, sozial-erreboluzionario eta mentxebike guziak laister erori ziran eta oroz burges-txikien teorira, hau da, klaseen «bir-elkargatz»-ra «Estadua-ren bidez». Zenbatu ez diteke alderdi horien politikoen erabaki ta artikuloak teori honetaz okituak. Estadua dala klase determinatu baten menperatzailezko tresna, eta klase hau *ezin da* bir-elkargatu bere opos-opokoakin (beraren klase aintzindari bezela) hau gauza bat da damokrazi burges-txikiak inoiz ulertuko ez duena. Estadua-ren aurrean izaten duten jarkera, sintoma agertuenekoa da ikusteko nola gure sozial-errebotuzionario eta mentxebikeak ez dirala inolaz ere sozialistak (eta hau boltxebikeak beti agertu ta ikus-arazi dugu), demokratazie burges-txikiak baizik, kasik berriketan bakarrik sozialistak diranak.

Bestaldetik, marxismoaren «kautskiano» brhurdikatzea nahiko meatsu da. «Teorikoki» ez du ukatzen Estadua klase menperatzaile tresna bat dala, eztare klaseen arteko kontradizioak elkar-ezinezkoak dirala. Bainan goitik pasatzen du edo izkutatzen du hauxen: Estadua klaseen arteko kontradizio elkar-ezinezkoen izakera baldin bada, gizartearen *goitik* dagoen indarra baldin bada, ata «*gizarteatik gero ta gehiago aidentzen*» baldin bada, argi ikusten da klase zapaiduen askatasuna ezinezkoa dala, ez bakarrik erreboluzio bortxazko edo oldartsu baleren gabe, Estadua-ren Ahalmenaren antolamena errautsi gabe, ahalmen hori klase menperatzaileak eratu duelako eta bere baitan gorputz hartu du -al dentze» hark. Beragoxeago tkusiko dugun bezela, Marx aterakizun honera iritxi zan, berez teorikoki argi, prezisio zeatzenarekin, erreboluzioaren ardurak azterte historiko-konkreto bat eginik. Eta aterakizun hau —datozten horrialdetan ikustaraziko dugun bezela— hor-hortxe da Kautsky-k «ahaztu» ta okertu duena.

<u>Московская декада</u>				<u>Неделя</u>	<u>Неделя</u>	<u>Неделя</u>	
<u>Самые привлекательные</u>				<u>всего</u>	<u>всего</u>	<u>всего</u>	
1. Книги в ГТБиУ <u>Книги для профессиональных</u>	{	F. Октябрь, 1911. 18. Октябрь, 1911. 15. Октябрь, 1912.	-11, -12, -9, -8, -6, -3,	42, 53, 50, 52, 52, 33,	-	-	-
							624
2. Книги по вопросам земель, землевладения и земельного вопроса в сельской местности (624 шт.)	{	1911. 1913. 1914-15.	622, 2121, 2873.	62, 76, 111, 118,	-	264	524
3. Книги по вопросам земель, землевладения и земельного вопроса в сельской местности (624 шт.)	{	(в ГТБиУ на 1911.)	-	-	13, 50	50	
4. Материалы (записки, выписки, письма, телеграммы) 92.000 листов	{	71, 10, 10,	10000	71, 10,	10000	10000	10000
5. Книги по земельным вопросам, землевладению и земельному вопросу в сельской местности (624 шт.)	{	1915-215, 15, 15,	1295-215	15, 15,	-	-	-
6. Книги по земельным вопросам, землевладению и земельному вопросу в сельской местности (624 шт.)	{	(в ГТБиУ на 1911. и в ГТБиУ на 1912.)	-	-	6, 40	40	-
7. Книги в ГТБиУ по вопросам земельных	{	47, 10, 10, 10,	47	10, 10, 10,	100	100	100
8. Книги в ГТБиУ по вопросам земельных	{	38, 7, 10, 10,	38	7, 10, 10,	100	100	100
9. Книги по земельным вопросам, землевладению и земельному вопросу в сельской местности (624 шт.)	{	3, 1, -	3	1, -	-	-	-
10. Книги по земельным вопросам, землевладению и земельному вопросу в сельской местности (624 шт.)	{	-	-	0, 100	-	-	-
11. Книги по земельным вопросам, землевладению и земельному вопросу в сельской местности (624 шт.)	{	1295-215, 15, 15,	1295-215	15, 15,	-	-	-
12. Книги по земельным вопросам, землевладению и земельному вопросу в сельской местности (624 шт.)	{	15, 15, 15, 15, 15, 15,	15, 15, 15, 15, 15, 15,	15, 15, 15, 15, 15, 15,	-	-	-
13. Книги по земельным вопросам, землевладению и земельному вопросу в сельской местности (624 шт.)	{	5, 0, -	5	0, -	-	-	-
14. Книги по земельным вопросам, землевладению и земельному вопросу в сельской местности (624 шт.)	{	44, 0, -	44	0, -	-	-	-
15. Книги по земельным вопросам, землевладению и земельному вопросу в сельской местности (624 шт.)	{	0, 5, 5, -	0	5, 5, -	-	-	-
16. Книги по земельным вопросам, землевладению и земельному вопросу в сельской местности (624 шт.)	{	14, 9, 11, 11,	14	9, 11, 11,	-	-	2

Hunat hemen LENIN-en esku zu "Ulangiledearen indarrak zein
hezburutara jo behar duen" izeneko artikuloaren zati bat

IRITZI BAT

Heriotzari buruz laburki ezer izkriba ote nezakean galdezka eterri zautana aunitz mugatu daut hastapenetik: baina gehiago oraino dautenean gaia hersturatu JAKINTZA ta IDEOLOGIA-ren hegitik aritzeko manatu dautanean. Doa, ene iritzia, gaiaren zaitasuna bera argitzeko ezpere, heriotzara kondenatuak izanen diren sei horien ekintza abertzalea handitzeko.

Ezagupidea da jakintzaren joan-eterria, ideologiarena berriz gizarte-ekintza bidea da. Jakitatearen araberan neurten da lehena, bigarrenak sujetibotasun karga bat darama: edozein gizarte bateren baitan bizi-bizirik daudezen ageraldiak bai dira ideologia guztien mami ta zuzter. Bloke-sistema bat eginaz, ideologiak zenbait imajin-mitoidei ta konzetu ager arazten bai ditu, gizarterako jokaera bat eskeintzeko hain zuzen.

Lehenan dagokionez, jakintzari alegia, heriotza materiaitasun hotz batekin azaldu ohi da. Gorputza bizitzen da, ta materia denez geroz, gero ihertzen da. Txomin Peillenen artikulua zientziaj zositako etsenplu bezala har geneza; bere azken hitzak ere zientziak akuilaturik eginikako pentsaldi bat dira: «Hortara heitzean, nagozu ez ote den heriotza gauza on, bakoitzak bere aldia, bakoitzak bere lekua izan dezan, lur herstu hontan bizitzeko».

Bigarrenari zaukon bezanbatean berriz, gauzak arras zaitzen zauzkigu, zeren ideologia errepresentazio ainitzetako sistema osotu bat delako, ixtorian zehar egin ohi da. Ideologia gizartearren jokabideetan egosten da, gizartearert klase arteko interesek daramaten borrokan iragiten du, pil-pil nahas batean. Eta ideologiku den sistema osotu honen barnean heriotza ikusi nahi dugunean —zientziatik at beraz—, pentsamendu edo ideien ageraldiak sakonterea gonbidatzen gaitu. Denek dugu heriotzari buruz pentsamenduren bat, baina pentsamendu-idei hauxe beste zenbaitekin lotu-loturik datza, zeren saltoka maitoka ez bai da

pentsamendurik sorteen, atalak eta ezpalak bezalatsu baizik. Pentsamendu edo imajina guziak enbor bakan batetik moztuak dire, pentsamen bakar baleri dariote.

Ez dago, pentsamendurik pentsa-molde berezi batetik kanpo; ez dugu prentsa-bide baten barnean baizik pentsatzen anal. Heriotzari buruz ere ukantzen dezakegun zenbait uste ta sineste, sustraiko pentsa-ahalmen estructura bateri darraikio. Halatan heriotza edo beste edozein konzetu ideologikua argitzeko biderik laburrena, gure pentsamoldea bere funtsgarrizko azpi-zoruan atxemaiteko bidea litzaikagu.

Baina pentsa-molde dukegun sistema hau ez da perritxikuen antzo sortu, eztare elorri-arantzak bezalatsu gihartu, gutxiago oraino sapar-iaharraren sendotasuna hartu. Aitzitik baino, ideologia-sare hau gizonok munduari lotzen gatzaizkion ikusmiraz erdiztua dadukagu. Pentsamolde osoki hau gure munduaren aitzinean gizonok zernolako bizigiroa daramagun eran halakatzen dugu... Hala dio Althusser-ek gai beroneri ari zaukonean: «La ideología es la expresión de la relación de los hombres a su «mundo», es decir, la unidad (sobredeterminada) de su relación real y de su relación imaginaria en lo que concierne a las condiciones de existencia reales de esos hombres»⁽¹⁾.

Gizonen arteko egoitzak —gizonen arteko har-emanak eta beste direla medio— gizon bakoitzaren baitan pentsamotde berezi bat sor arazten du; baina «relación real» deritzaion hontaz gainera, gizon bakoitzak bere «zera» bereziarekin osotzen du pentsa-ahalmen hori: eta hauxe da «relación imaginaria» izenaz estrukturalismo berriak atxeman duen kausa berria.

«Ustezko» har-eman berri honek garrantzi hikagarria du ideologia xeheratze-koan, zeren gizonen arteko haremanei gizon bakoitzak bere *nahia* edo *desioa* erantsiko bai dio, pentsamoldea osatuaz. Bixtan da, ustegabeen ere bakoitzari sendoagotzen

¹ Pour Marx, 240 gn. orrian. Maspéro 1968.

joanen zaukola pentsamolde horixe; bakoitzak bere gordetzaile ata konformagaitz, bere erreformista ala iraultzaile ikusmira emango daukoia gizonen arteko haremanetik sorteen zaukon imajinari.

Eta hemen dago kakoa; material haremanei bakoitzak eskein dezaizkon ikuspuntu pertsonal haueutan alegia. Ideologia hauxe da, ta ez beste; gizonak munduari «bizitzen» zaukonaren ondorioa. Heriotearen imajina beraz, bizitzarenaren pare-pareko litake. Pentsa-molde bateri «biziera» bat bakarrik dario ta: nola bizitzari buruz ala heriotzari buruz.

Gure ideien gora-behera gure pentsamolde propioaren araberan izanen dela baiezttzera heldu geradenez, ezin gindezke aurrera jarraiki munduari ta mundutiar haremanei buruz bakoitzak hartzen dugun jokaera ongi azterkatu gabe. Axular-ek «geroa ez da gure eskutan»' badioke ere, guk ondo dakigu ba dela «gero» bai gure eskutan dagoena.

Gizartea aurrera doakigu, ta geroz eta garbiago dakusgu mundua gizartea berak nahi duen bezanbatean eta berberak gura duen hainbatean izanen dela mundu. Hite gutxitan: gizartea ditu ixtoriaren erremalak. Baino gizartea ez datza beti erremai horien jakinen gainean; askotan ihes egiten dauzko, gehiagotan gizartea bera karraiatsu, eta beti gizartea baldintzen. Guztiz ere, jaba izanik ala izan gabe, mundu hontan gertatzen ari den guziari gure pentsa-abalmenak ihardespen bat eman ohi dauko. Geran egoitzan bake-bakean jarraitzearen, edota ez gerana izaitearen; dadukagun egoera zaintzearen, edo-ta, ebasten zaukularik, ez dadukaguna erdiestearren.

Idei-zoru handi honekirt bi gauza egin litazke: mundua ta munduko har-emanak esplikatu, ala bestela har-eman oker horiek aldatu nahi izan. Nola konserbatzaileak ala iraultzaileak, ondo dakite «geroaren» interes ezberdin aunitz ba dagoela. Batzuek «oraingoa» betidaniko eta betirako joteen dute. Besteek berriz, mundua alda nahi juteke

«oraingoa» gerokoaren urrats bat besterik ez dela aitortuaz, urrats iragaigarria heinbatean.

Honela dagoz gure munduko har-emanak. Izen ere, borrokan dire: gorde ala iraul. Hareman hoek mogitzen dituen *interesen ezberdintasuna* da «relación imaginaria» horrek eskua sartuko daukon estruktura objetibua. Eta esku sartze honek, pertsonal nahikunde honek, —«imaginario» eta «real» har-emanen espresio bateratu honek— ideologia baten atzerakoikeria edo bere aurrerazaletasun egin dezazke. Baino ideologia estatiku bati (demagun burges ideologia dela gaurko gure egoitza larri hau mantengatzen saiateen den ideologia) beste ideologia dinamikoa oposateen daukunean, zer eskubidearekin aritzen gera? Bai ote da ideologia hobeak eta kaltegarriagoak neurtzeko tresnarik? Ideologia baten kontrako eskubiderrk ba ote du beste edozein batek? Zeinen izanean?

Argi da pentsa-molde baitan oinarrituaz ez legokela neholako irtenbiderik. Zeren nor ez da gaur GIZONAREN alde mintzatzen? Burges jendeak ere nehork bezain ongi dakite halako «humanista» mintzoak botatzen. «Gizatiar eskubideak» edo «askatasuna, berdintasuna, anaitasuna» lemak ere gaurdaino izan dire helen gerla-hots nagusi, nahiz eta nohiz-behinka zenbait burges filosofu biltzarretako urrikal omuak gureganatu (2).

Pentsa-moldetan oinarritu gabe ordea (supraestructura deritzae) edozein ideologiaren atzerakoikeria errezki nabari dezakegu, baitare ongi epai zein hobeago denentz. Hartarako aski litzaiuke bi neurri erabil:

² Entzun adibidez «Memorias del XIII Congreso Internacional de Filosofía», Mexicon argitu zen liburuan F. Larroyo, Schneider eta beste zenbaiten marruak. Nolaz ahantz E. Husaerienak? «Méditations cartésiennes», 4 gn. orrian. Edo Errromako filosofu Biltzar Nagusietakoi PÍO XII gnk. egindakoak? L'Osaervatore Romano 22-23.IX.1958.

1. Ideología batek gizatiar har-emanak nota «bisitzen» era expresatzen dituen ikus.

«Mi método analítico no parte del hombre, sino del periodo social económicamente dado...» —Marx-ek, Kapitala, t. 3, 249 orrian—.

Neurri honek adiarazten du «humanismo» kutsuko gjroan dabitan ideologiak gizonaren arazo-giroa indibiduala darabilela. «Gizonaren esentzia», «gizonaren izate ezkutua» atxiki nahi ditu humanista ideología honek. Hauxe burgeskeriaren ideología litake, irakasten daukuen «gizatiar natura» gizonak etenik eta banaka harturik irakasten dauzkulako. Betidanik gizona bakartasunean bizi izandu balitz bezala, ta bere eskubideak gizon bakan baten errespetoa eskatzea balitz bezala!

Ideología honentzat gizonen arteko har-emanak «askatasunean» josten dire: gizonak heien onez-onetara elkarrekin erants albazeneza. Gizonen arteko benetako lotkia ahaztu ta baztortzen du beraz; gizona lehen-lehenik gizartetsu alimalia baida, eta ez da pertsona bakana bilakatzen gizarte horren barnean ez-ezik. Gizarte hontan daudezen loturak dire, bada, gizon izaiteko lehen kondiziona, ta gizarteko loiki hoek baldintzen dituzte gizonaren arteko oeste lotki guziak.

Har dezagun etsenplu bat: ASKATASUNA-ren ideología. Capitalist ekonomiaren liberal eskubide honeri datxekon lez, gizon bakoitza bere irabazpidearen seme da. Gizonak bere profitatzerik handirena ediren behar du. Gizon guziak dire «libre» kapitalist xede honen barnean (hau da «real» har-eman hura), baina «ustegabeko» hareman batekin bizkortu du aurreko hori: gizon guziak dire maila berdinean libre, langileak ere zer esanik ez, nahi duenean lan egin bai dezake ta gura duen bezanbatean lana utz. Hara hemen «zanpatuen askatasuna» burgesgoak *bizi* duen gisa.

Horregatixe estraina gizartearen legeak eta baldintzak azterkatzen baditugu, gizonen arteko har-emanak nolakoak diren jakiteko,

beste bide batean sar gindezke. Ta bide honeri beste «imaginario» zera bat emon albagenio, arras ezberdin tankera bateko ideología sor araziko genduke. Ez bai genduke gizonaren baitan oinarririk hartuko gizon hori ezagutu ta aldatzeko, gizartearen beraren ekonomia-politika-ideología ta jakintzetan baizik (3).

Orduntxe ideología berriak zenbait jakintzaren mailako ikuspuntu hartuko luke; orduan bakarrik jakitatearen hegiz-hegitik ariko gindezke: konturatuko ginen-ta zertan gauden ideologiaz kutsaturik eta zertan ez.

2. Ikus ea ideología batek munduaren esplikatze soil bat emoten duen, ala mundua trastormatuaz esplikatzen duen.

«Nosotros vemos que la solución de los contrarios teóricos no es posible sino en una *via práctica*, gracias a la energía práctica del hombre, y que por esta razón, su solución, está muy lejos de ser una tarea del solo conocimiento, sino tarea de la vida; y la *filosofía* no podía resolverlo por la sencilla razón de que *no veía* en ese problema *más que una tarea teórica*. — Marx/Engels-en egitateak, t. 3,628 orrian—.

Bigarren neurri hau aurrekoari darraikio, ta bere zimendarria arazo sakon batean datza: zein bai da, idealismo ta materialismuaren arteko gataska. Dena-dela laburki derrakegunari lotuko gira.

Orain arte aritu geradenez, garbi dago gizonaren ezagutza gizonak berak daraman bizitzak mugatua ta hesitua datzala, gizartea darabilan ekintza materialek gizonen pentsamoldea dakarkitelako. Pentsa-molde hau kutxa baliosoarena bezala jotzea ordea arras da faltso, zeren bizitza materiaiaren aldakuntzen araberan pentsamoldea ere aldatuko bai da. Gaur ideología estatikua isaltera iritxi den burges ideologiak sinets arazi nahi dauku bere ikuskizunarekin arazo

³ Hontaz garbi ikusi gura duenak irakur beza Althusser-en aipatu liburua, 227 gn. orritik aurrera.

guziak konpon litzkela: pentsamenaren BOTERE miresgarria hori (!), baina bere pentsa-moldeen oro-boteretasuna hain zuzen. Honen bidez, bizitzaren gora-behera guziak esplika omen dezazke, baitare soluzio denak emon.

Hemen dago akatsa; gure ezagutzaren legeak adimeneko ekintza soil bat direla sinestea ta sinets arazi nahia. Baina aitzitik, gu arras zihur gaude material bizitzaren ekintzak adimeneko ekintzaren izatea bera ere ikultzen dutela, eta mundu hontako nondik-norakoa gizartearen ekintzak bakarrik esplika ta alda dezakeala. Gure pentsamoldea ekintza aurreratzaile baten gidari ez balitz, estatiku ta ustet litake.

Halatan bada, munduko ekonomiku-gizartetsu indarren gomendio ezarriaz soil-soilik litake pentsa-molde edozein aurrerakoi ta iraultzaile izan.

Eta guzti honek heriotzaren gaiarekin bate du zer ikusirik? Noski baietz. Lehen argi utzi badugu heriotzari ta bizitzari datxekon imajina pentsa-molde bakar bateri lotzen zaukola, orain berretu dezakegun idei bakarra zeran lego ke, pentsa-molde mota aunitzetako ba daudela zihurtasun hontan alegia: eustaile, erreformista, konformagaitz eta iraultzaile.

Gure bizitzaren ekintzak dakarkigun «biziera», heriotzaren aurrean orobatsu dakarkiguke. ORAINA gizonen aldeko askatzalle ekintzetan eramanik, GEROA egiten ari gera; gure eskutan dagoen «gero» hori. Beste haruntzgo GERO harren kontra edo alde ez dut deusik erranen, neretzat pentsamendu bat ukani ere; Jorge Oteizaren erranez oroit: «Yo ya no tengo más allá, mi más Allá, sino aquí, y mis relaciones religiosas con Dios y con la muerte no las dejo para luego, las vivo estéticamente aquí» (4).

GEROA ORAINAREN gisa har baiezagu,

⁴ «Consejos a un recien muerto». Amezaga-ren liburuari OTEIZAK agiten dion gibeい hitzetatik aterata.

hobe.

Miren EZEIZA-K.

(1) Pour Marx, 240 gn. orrian. Maspéro 1968.

(2) Entzun adibidez «Memorias del XIII Congreso Internacional de Filosofía», Mexicon argitu zen liburuan F. Larroyo, Schneider eta beste zenbaiten marruak. Nolaz ahantz E. Husaerienak? «Méditations cartésiennes», 4 gn. orrian. Edo Erromako filosofu Biltzar Nagusietakoi PÍO XII gnk. egindakoak? L'Osaervatore Romano 22-23.IX.1958.

(3) Hontaz garbi ikusi gura duenak irakur beza Althusser-en aipatu liburua, 227 gn. orritik aurrera.

(4) «Consejos a un recien muerto». Amezaga-ren liburuari OTEIZAK agiten dion gibeい hitzetatik aterata.

VIETNAM BENEFICIOS CON LA MUERTE

Rankin fiscal 1969	Company	Contract volumen Millions of dollars
1	Lockheed Aircraft Corp	2,040.
2	General Electric Co	1,620.
3	General Dynamics Corp	1,243.
4	McDowell Douglas Corp	1,069.
5	United Aircraft Corp	997.
6	American Telephone & Telegraph Co	915.
7	Ling-Temco-Vought, Inc	914.
8	North American Rockwell Corp	674.
9	Boeing Co.	654.
10	General Motors Corp	584.
11	Raytheon Co.	547.
12	Sperry Rand Corp	468.
13	Avco Corp	439.
14	HughesAircraft Co...	430.
15	Westinghouse Electric Corp.	420.
16	Textron, Inc.	396.
17	GrummanCorp	354.
18	Honeywell, Inc.	354.
19	Ford Motor Co	317.
20	Olin Corp.	308.
21	Litton Industries, Inc.	299.
22	Teledyne, Inc.	291.
23	RCA Corp	264.
24	Standard Oil Co. [N.J.]	264.
25	Martin Marietta Corp	257.
26	General Tire & Rubber Co.	254.
27	International Business Machines Corp:	238.
28	Raymond-Morrison-Knudson**	237.
29	International Telephone & Telegraph Corp.	212.
30	Tenneco., Inc.***	196.
31	E.i.du Pont de Nemours & Co.	188.
32	FMCCorp	184.
33	Norris Industries, Inc.	180.
34	Bendix Corp.	179.
35	Hercules,Inc.	174.
36	Northrop Corp.	170.

37	Uniroyal, Inc.	167.
38	TRW* Inc..	156.
39	Pan American World Airways, Inc.	152.
40	Asiatic Petroleum Corp.	149.
41	Mobil Oil Corp	149.
42	Standard Oil Co. [Calif]	146.
43	Fairchild Hiller Corp	142.
44	Collins Radio Co.	140.
45	Kaiser Industries Corp.	138.
46	General Telephone & Electronics Corp.,	132.
47	Day & Zimmermarv Inc.	132.
48	Texas Instruments, Inc.	130
49	Federal Cartridge Corp	
50	Magnavox Co.	

Por todos es sabido que la razón de ser del capitalismo se llama *beneficios*. Y que, por esta razón» las guerras de agresión, las guerras imperialistas tienen la misma razón de existir: perpetuar el capitalismo y, conseqüentemente» los beneficios.

Las cifras hasta aquí reproducidas han sido recogidas de un periódico de nueva izquierda de los EEUU, THE GUARDIAN. SE TRATA DE LA RELACION DELAS 50 EMPRESAS YANKIS QUE MAS ALTOS (mas importantes en millones de dólares) CONTRATOS HAN FIRMADO EN EL EJERCICIO de 1969 CON EL DEPARTAMENTO DE ESTADO

Coao se ve "la defensa del mundo libre" se lleva muy bien con los buenos y» sobre todo» sustanciosos» negocios»

En un próximo SAIOAK aportaremos datos sobre la implantación de algunas de estas empresas en Euskadi. Porque luchar contara ellas « es luchar al lado de

PARETAREN KONTRA

MIKEL LASA-K
EUSKERATUA

"LE MUR" J.P. SARTRE

Gela xuri haundi batera bultzatu ginduzten; argiak keinu arazten zidan, begitan minberatuaz. Berehala mahain bat ikusi nuen, lau gizonezko bere atzean; paisanozko zenbait gizon paper batzuk ikusmiratzen. Beste presoak geiaren buruan pilatuak zituzten, eta guk gela guzia pasatu behar heiekin alkartxekotan. Batzuk ezagunak mituen, beste zenbait berriz atzerritar, ene iduriko. Nere aurreko biak, buruhezur borobil eta hile argidunak ziren, alkarren tankera handia zuten: Frantziatarrak, iduriz. Gazteena, ahal egiten guzian galtzak bere lekuak jarr ezinik; ez zegoen lasai.

Hiru ordu paseak iraun zuen egoitza honek; amorrubiztan nintzen, huts nuen burua. baina gela ongi berotua zen eta atsegin aurkitzen nintzen zeren hogeita lau orduz gero, gure hotz-ikura kendu ezinik egonak bai gin. Bata bestearren ondoren pasa arazten zituzten presoak mahainaren aurretik. Lau gizonezkoek izena ta ogibidea eskatzen zizkieten. Gehienetan borrela zen, baina batzutan beste zenbait pontu ere ukuitxen zuten: "Munizioen sabotatzen zinen zeu noski?" Edo: «Nun eta zertan aritu zinan goiz hartan?» Bainaz ez zuten erantzumk entzuten, itxuraz behinepein: ixildu ta aurrera begiratu ondoren, idazten hasten ziren. Brigada Internazionalekoa ote zen galdu zioten Tom-eri: Tom-ek ez zuen ukatzerik, zeren eta

bere paperak gainean atxeman zizkion. Joan-i ez zioten fitsik galdu, bera kizena eman ondoren ordea, luzez idatzi zuten.

— Nere anai José da anarkista, zion Joan-ek. Ondo dakizute bera ez dagoela hemen. Nik inungo erakunderekin ez dut har-emanik; ez dut xekulan politikari egin.

Ez zioten erantzun. Joan-ek berriz;

— Ez dut fitsik egin. Nik ez dut besterenik pagatu nahi.

Epainak dardaraz zituen. Zaindari batek ixil arazi ta berekin eraman zuen. Gero nere txanda zetorren:

— Pablo Ibbieta al da zure izena?

— Baietz ihardetxi nuen.

Papera begiratu ondoren, hark:

Nun da Ramón Gris?

— Ez dakit.

— Hilaren seitik hemeretzira zure etxeana gorde izana duzu?

— Ez.

Idazten hasi ziren, bitartean zaindariek heldu ta eraman ninduten. Pasilloan Tom eta Joan guardia biren artean zai. Alkarrekin abiatu gin. Zaindari bati deitu zion Tom-ek:

— Aizu!

— Zer behar duk? esan zuen zaindariak.

— Interrogatorioa ala juizioa zen hau?

— Juizioa huan, erantzun zion.

— Zer egin behar dute gurekin?

Guardiak moztu zuen.

— Zeldetara eramango zaizute erabakia.

Zeldatzat egiten zuen gela ospital bateko bodega azpia zen. Hango haizearen joan-otorriak hotza zekarkigun. Bezperako gau guziaz hotzikaratuak egon ginen eta egunez ere ez askoz hobeago. Artzapezpikuaren etxeen egindako zelda batetan igaroak nituen aurreko bost egunak. Erdi-aroko kalabozzo bat zirudin: jendetza haundia zen preso, baina toki gutxi; bost axol nun presoak sar. Nere kalabozoz ez nintzen kexu: ez hai nuen hotzik, baina bakar-bakarrik nintzen; hau luzarora kexagarriagoa da. Gela hontan berriz, lagunak ba nituen. Joan-ek ez zuen hitzik ere egiten, beldurturik zegoen eta gainera haur bat besterik ez zen iritziren bat emateko. Hitziari bikaina zen Tom eta gazteleraz oso ondo mintzatzen zen.

Ospitai azpi hartan lau aulki zahar ta exer-leku luze bat ba zeuden. Sar arazi gindutenean, exeri ta ixilik geratu gin. Gero Tom-ek:

— Izorratuak gaituk.

— Hirekin natxiok, esan nion baina ene ustez gazte hau libro utziko ditek.

— Fitsik ez ditek honen kontra, esan zuen Tom-ek. Militante baten ansia izatea, hori duk guzia.

Joan-i so ari nintzaton: ez neki ulertu zuenentz

Tom-ek berriz:

— Ba al dakik Zaragoza-n nola hiltzen dituzten? Presoak kamiñoan luzez jarri ta kamioia pasatu ohi ditek gainetik. Marrokotar desertore batek esana duk. Muniziorik ez omen duek honela gastatzen.

— Gasolinaren ekonomuarik ez ditek honela nuen.

Hasarre nintzen Tom-ekin. Ez zuen ezertarako hori esan beharrik.

— Ofizial batzuk ba omen zeudek kamiñoa zaintzen, eskuak patrika barnean eta zigarretak erretzen, paseatuaz. Uste al duk hiltzen dituzteta? ez dik axolik. Karraxi bizitan edukitzen omen dizkitek. Batzutan ordu bete osotan. Marrokolarak zionez, botakalea eterri omen zitzaoan lehenengo aldiz hau ikustean.

— Ez diat horrelakorik hemen ba denik sinesten, esan nion. Munizio falta ikaragarriren bat baditek behinepein.

Lau zulo txiki ta sapaiko zulo borobil batetik egunaren izpia sartzen zitzagun. Zulo honek zerura ematen zuen. Zulo borobil hau gehienetan hitsia zen, ikatza botatzeko egina nimbait. Zuloaren pare-parean hauts pila haundi bat; ospitala berotzeko hautatua zen gela hura, baina gerla hasterakoan, gaixo guztiak handik eramanik, hantxe zegoen ikatza ezertarako gai ez zelarik. Euriz bustia zen ikatza, zeren eta zuloa histea ahaztu egin zitzaien nimbah.

Tom botzikaraz hasi zen:

— Jainko alu madarikatua, hotzikara nauk, zion, komeria hau berriro ere hasi duk.

Jaikitu ta jinasiari ekin zion. Ekinaldi bakoitzetan alkandora idekitzen zitzaison bular xuri iletxua agiriaz. Oinak aldean, goraizen antzera mogitzen zituela, bizkarraren gainean jarri zen: bere gorpuz haundian, hotzikararen dardaizua nabari zen. Indartsua zen, baina gizengia. Gurina puska bat bezain xamur zen gorputz

hartan bala batzuk edo baionetaren punta zenbait berehaia sartuko zirela gogoratu zitzaidan. Argala izan balitz ordea ez zidan itxura berdinik egingo.

Ez nintzen hotz, baina bizkarra ta besoak sentigaitz zitzaizkidan. Noizean behin zerbaiten faltan ote nintzen kezkatzen hasia nintzen, eta txamarra bila hasita, berehala ohartu nintzen ez zidatela txamarrik bihurtu. Penagarria. Gure jantziak oro soldaduentzat kendu zizkiguten, gaixoen atorra ta arpillerazko praka zabal zahar hutsetan utziak ginen. Une baten buruan, Tom altzatu ta ene aiboa jarririk, aho beterikako arnasaz genduan.

— Berorurik al hago?

— Sandios, ez. Itto larri natxiok.

Arratseko zortziak izango ziran, falangista biren erdian komandantea barneratu zitzaginean. Orri bat zuen eskutan. Zaindariari galdu zion:

— Nola deritzale hiro hauei?

— Steinbock, Ibieta ta Mirbal, ihardetsi zion zaindariak.

Betaurrekoak jarri ondoren, lista begiratuaz:

— Steinbock... Steinbock... Hemen dut. Hiltzera kondenatua zera. Bihar goizean fusilatua izango zera.

Berriro lista begiratuaz:

— Reste biak berdin, jardun zen.

— Ez, ez da posible, esan zuan Joan-ek. Ez ni.

Komandanteak, harriturik, soegin zion:

— Nola zera izenaz?

— Joan Mirbal, erantzun zion.

— Ba, zure izena ere hernen dago.

Kondenatua zaude zu ere.

— Nik ez dut fitsik egin.

Bizkarraz keinu egin eta Tom eta bihoi beha, komandanteak esan zigun:

— Zuek Euskaldunak zerate.

— Hemen euskaldunik ez dago.

Haserretu egin zen.

— Hiru Euskaldun ba zeudela esan didate. Heien atzetik korrika ibiltzeko astirik ez dut. Ez duzute, beraz, apaizik edo beharko?

Ez genion erantzun ere. Hark orduan:

— Belgatar sendagile bat hemen izango duzute berehala. Ba du zuekin gaua pasatzeko baimena.

Militar agurra egin ondoren, kanporatu zen.

— Zer esaten nian?, zion Tom-ek. Alferrik ari gaituk.

— Bai, esan nion, kolpe ederra gazte honeatzat.

Hau hobetxarrez esaten nuen, baina gaztea ez nuen begiko. Fina ta beldurtiaren aurpegia zuen, sofrimenak aldaturik zedukan nimbait. Hiru egun lehenago, haur pretenziosa bat besterik ez zen, gustagarria beraz: baina atso zahar baten aurpegia bilakatu zitzaison, eta ez zela berriro gazte izatera sekulan iritxiko pentsatu nuen, askatasuna ematen ziotelarik ere. Hobeago zitzaidan, bada, errukitsu ager banintzaion, baina bori nazkagarri zitzaidan, areago beldurgarri. Denboraldi

bat zeramakian ixil; xuri-xuri zegoen: aurpegia ta eskuak xuri zituen. Exeri ta begi borobilekin lurraldi begiratzen xion. Arima oneko Tom hora, besotik heldu nahiean hurbildu egin zitzzion, asmo onenez hurbildu, muturka egin zion baina gazteak.

— Utz zak, esan nion ahopean, ez al dakusk dardaraz dagoela?

Gogo txarrez obeditu zidan Tom-ek, gaztea lasaitu nahiean bait zebilen; besterengatik zerbait eginaz, bere buru propioaz nola ahaztuko ari bait zen, honela denbora laburtuko zuelakoan. Hau ez nuen gogoko: nik ere sekulan ez nuen heriotzaz pentsatu, zeren eta hortarat ez ninduten sekulan behartu, orain ordea, ezina genduen hortaz ez beste axolatzea.

Tom hizketan hasi zen.

— Inor hil al duk hik? galde egin zidan.

Ez nion erantzun. Dagonilaz geroz sei gizon hil zituela aitorru zidan; baina ez zen gure egoerataz konturatzen, nahi ere. Neu ere ezin nintzan oraindik zuzendu, asko sofrizten ote zuen galdu nahi nion nere buruari; balataz pentsatzearekin batean, gorputz guztira helen berotasuna zetorkidan. Bestalde zen ordea benetatko galdera; haiere lasai nengoena: gau guzia genduen heriotza ulertzeko. Tom ixildua zen unetxo bat zuelarik, zeharka begiratu nion eta xuri-xuri zegoela ikusi nuen, farregarri eta mixerable. «Komeria hasia duk» pentsatu nuen. Gaua sartua zen, argi mota batzuk besterik ez zulotik behera, zero azpiko ikatz pila hatk mota beltz ttipino bat erakusten zuen; zulotik izar bat ikusten nuen: gaua garbi ta hotz

izango zen agian.

Atea ideki ta zaindari bi sartu ziren. Jantziz, belgatarra zen heien atzetik sartu zen gizona, kirru bat Agurtu ginduen:

«Sendagile nauzute, esan zigun. Azken gau txar hau zuen artean igarotzeko baimena badut».

Abots gozo ta ederrekoak zen. Esan nion:

— Zer egitera zatoz?

— Zuen mende nauzute. Anal dudan guziaz saiatuko naiz zuen azken ordu hauek alaiago izan ditezen.

— Zer dela-ta etorri zera guregana? Beste presorik ez al dago? Ospitala betea duzu.

— Honuntz bidali naute, ihardetsi zuen itxura lasaiz.

«Erre nahiko duzute, ala? eraso zuen laisterka batean. Purukin hatera zigarretarik ere ekarri dut».

Zigarretak eta puruk eskaini zizkigun, baina ez genion bat ere hartu. Ez zegoen lasai, begietara behaz ninduelako. Esan nion:

— Zu ez zaitugu urrikal etorria. Gainera ezagutzen zaitut. Faxista batzukin alkartuta zinen patioan, ni preso ailtxa ninduten egun bertan.

Jarraitzera ninjoan, baina ustegabeko zerbait gertatu ta ixildu egin nintzen; jadanik sendagilearen gure artean egoteak ez zidan axol ixtiprik ere ematen. Gizon batekin sartu naizenean, ez diot horren lasai uzten, normalki behintzat. Orduan, halere, mintzatzea bera alferritakoa zeritzaidan; bizkarra higitu ondoren, ez nion gehiago begiratu. **Geroxoago** burua jaso ta ikusi nuen, harriturik begiratzen zidala.

Zaindariak lasto pila batean exerrik zeuden. Pedro, argal luze hora, behatzak mugitzen ari zen, besteak, loak har ez zezan, aldian behin burua bigitzen zuen.

— Argia pizterik nahi ai duzu? esan zion Pedro-k sendagileari. Buruarekin baietz egin zion: zura bezain makala zeia pentsatu nuen, haiere ez zeukan gizon txarren trazarik. Bere begi urdin hotz haiiek ikustekoan irudimenik ez zuela, zeritzaidan. Pedro irten eta petroleozko argi batekin hatera sartu zen, aulkiaaren ertz batean ibeni zuen argia. Ez zuen argitasun sakonik ematen, baleza baino hobeago zen ordea; bezpera guzian ilhuntasunean ukantzen ginduzten. Argiak golean egiten zuen borobilari begiratuaz nengoena. Harriturik nintzen. Gero ailtxa orduko, goiko figurek alde egin zuten eta kezka haundiaz zamaturik kausitu nintzen. Ez zen hiltzearen kezka, eztare beldurra: konprenigaitzaren haunditasuna! Belarrondoak sutan eta min.

Jira ta bi lagunei begiratzen. Tom-ek burua esku artean zeukan; bere lepogain grasatsu xuria besterik ez zuen bixtan. Galduena Joan zegoen, ahoa ideki-idekirik eta sudurzuloak dardaran. Sendagilea inguratu zitzzion eta bere eskua, laguntzeko asmoz, bizkar gainean jarri zion; halere gaztearen begiak hotz jarraitu. Gero Belgatarren eskua, besotik behera, maltzurki, jesten ikusi nuen. Joan-ek ez zuen arreta haundirik jartzen. Eskumuturra hiru behatz artean hartu zion; ezertan erreparatzen ez balu bezala, Belgatarra zedozerdo bat gibelatu egin zen, neri bizkarra nola eman asmatu ezinean. Baino nik,

gorputza atzeraturik, erlojuari begiratzen ikusi nuen; gaztearen eskumuturra ez zuen uzten, eta hormaren kontra ibenirk, idatzi beharrako zerbaite bururatu zitriolarik, sakeletik libreta atera ta lerro batzuk idatzi zituen. «Urde hori nion zu-ta-ke nerekiko, niregana etor bahintz, zartada ederra hartu behar hukek mutur zikin hortan. Bainaz zen etorri. Neri so ari zitzaidan, nik ere burua ailtxatu ta aurpegira begiratu nion. Maltzur abotsaz esan zidan:

— Ez al derizkiozu, hotz haundia dagoela hemen?

Ba zirudin hotz zeia bera ere; behintzat mora-mora zen.

— Ez naiz hotz, erantzun nion.

Begirada gogorrak botatzen zizkidan. Amen fite batean konpreni nuen zergaitik, eta eakuak aurpegira eraman nituen: izerdiz busti-bustia nintzen. Nahiz negu gorri ta aizetsu izaa, zu-elo hartzan izerditan nengoen.

Alkandora ere bustita nuela konturatu nintzen, izerditu illeak behatzez pasatzearekin batera, gainera alkandora gorputzari ittxatxirik nuen. Ordu bete guttienez neraman izerditan, eta hanarteraino ez nintzan ohartu. Belgatar alu hura konturatu zea ordea, ene aurpegitik behera ikusiak zttuen izerdi tantoak; izugarri egoitza beldurgarria zela honen kausa, pentsatu nuen; bera berriz, hotz hotz zegoelako, tajuzko gizon ta harro nabari zen. Aurpegia hamar mila pusketetan xehatuko nion; gogo bizia ba neukan, baina lehen keinua egin nion bezain prest, lotsa ta hamorru guzia joan zitzaizkidan. Axola gabe, aulkian erori nintzen.

Lepoa besterik ez nuen muki-zapiz legortu, zeren eta ez zitzaidan batere gustagarri lepogainera zentozkidan tantoak senditzea. Legortzeari berari ere berehala utzi nion, alferrik baitzen: izarditan patz neukan zapia ta ni, oraindik, izerditan. Ipurdiak berak ere izardia botatzen zuen; nere praka bustiak aulkari lotu zintzaizkion.

Ustekabez, Joan mintzatu zea.

— Sendagile al zera?

— Bai, ihardetsi zion Belgatarrak.

— Bai al dakizu luvez sofritzen... ote den?

— Noiz? A... ez, ez, esan zion sasi-aitaren abotsaz.

Konsulta garestiko gaixoren bat indartzen ote zebilen zirudia.

— Bainaz... entzuna dut. maiz bi bider bota beharrean aurkitzen direla...

— Batzutan bai, esan zuen Belgatarrak, burua makurtuaz, Gerta liteke, bai, lehenengo kolpez bizitzaren funtsa ez arrapatzea.

— Berriro kargatu ta bota beharrean daude orduan?

Zer erantzun pentsatuz gero, abots ilhunean esan zion:

— Horrek bere deabora behar du, bai.

Sofritzearen beldur zea gaztea, ez zuen soframenduan baizik pentsatzen: ez da harritzeko gauza bere adina gaztetan. Nik ez nuen hontaz gehiegi pentsatzen, izardia arazten zidaoa ez zen soframenduaren beldurra, ez.

Tom-ek gorrotoz jositako begirada bota zidan, ailtxatu ta

hauts pilara joan nintzenean: oinetakoekin ateratzen nituen hotsak hamorru bizitan jartzen zuten. Nere buruari galdatzen nion, ea bere itxura bezain beldurtia nerea ere ote zea: bera ere izerditan zegoela ohartu nintzen. Zerua eder zen; argi ixpirik ere ez zen zulo hartatik sartzen; burua poxin bai jiratu besterk ez nuen Artza haundia ikusteko. Guztiz ere, hanarterainoko gauza berdina ez zen: eranegun ere artzapezpikuaran etxe azpiko kalabozotik zeroa pusketa bat ikusten nuen, eta ordu bakoitzak gauza berri bat zekarkidan burura. Goizargi urdinean, Atiantico-ko hondartzaz amesten nuen; egurditan, eguzkiari so eginaz, azeitunak eta antxoabanderillak hartzen nituen Sevilla-ko taberna batetaz gogoratzen nintzen; arratsetan, itzalean nengoalarik, hondartzaren erdi bat eguzki ta beste erdia itzat zirela bururatzen zitzaidan: triste zen lurra zero goian ikusi behar hori. Orain berriz, nahi bezain luvez zerura begira nezakean, baina ezer ikusi ez. Horrela nahiago nuen. Berriro Tom-en alboan exeri nintzen. Une luze bat iragan genduen.

Ahots ixilez, berriro mintzatzen hasi zen Tom. Beharturik zegoen hitz egitera, alderantziz ezin bait zuen bere pentsamenarik ezagutu. Nirekin mintzo zela uste dut, baina ez zidan begiratzen ere. Zihurki beldur zen ni horrela, xuri ta izerditan pats, ikustean: bat bestearen isphilu ginan. Belgatarrari so ari zen, bera baitzen biziko zen bakarra.

— Ulertzen al duk? galde egin zidan. Nik ez diat deus konprenitzen ahal.

Ixilka, ni ere mintzatzeari lotu nintzaion Belgatarri zorrotz begiratzen nion.

— Zer, zer duk gertatzen?

— Konprenigaitz dan zertxobait gerta bide zaiguk.

Usain arraroa zen Tom-en inguruau. Usainarentzat sekulan baino erneago ote nintzen zeritzaidan. Irri egin nuen:

— Konturatuko haiz beranduago.

— Hau ez zegok garbi, esan zuen buru gogor. Lasai egon nahi nikel, hortarako jakin beharko... gutxienez... Entzun ezak! Patiora eramango gaituztek; zenbait soldadu xutituko duk gure aurrean. Zenbait izango dituk?

— Behar bada bost, behar bada zortzi. Gehiago ez, noski.

— Hori duk. Zortzi izango dituk. Karraxiz aginduko zietek: «Apunten». Nere aurrean, neri beha, zortzi fusil ba dakustiat. PARETAREN KONTRA naizelakoan, nere indar guztiaz horma bultzatuko diat, barnera sar ote nindekean agian; honek eutsiko natxiok, ametsetan gertatzen zaidakan bezala. Hau guzia pentsatzen diat. Jakingo bahuket nola pentsatzen dudan hori guzia!

Aski duk, motel, nik ere berdin pentsatzen diat

— Zinetan mingarri izan behar dik. Begietara ta ahora apuntatzen omen ditek, itxurarik gabe edo utz gaitzatzen, esan zidan intentzio txarrez. Ordu bete duela senditzen dizkiat zauriak; lepoa ta burua minduta zeuzkeat. Hau benetako mina baino okerrago duk: bihurko mina duk. Eta gero, zer?

Esan nahi zuena arras ongi

konprenitzen nuen, halere ezentzuna egin nuen. Ni ere mindurik nintzen, zauri txikiak dagiten antzeko minak nituen... Ezin nuen gehiago, bera bezala nintzen, baina ez nion importantziarik ematen

— Gero, esan nion hamorrazirik, karraxi egingo duk lehoinaren karraxkaren antzo.

Bere kolkorako hitzak esaten hasi zen: ta Belgatarri so ta so. Iduriz, honek ez zuen entzuteko gogorik. Ongi nekien zertarai etorria genduen; gure pentsamenak ez zitzazkion axolezko; soil-soilik gure gorputzak ikustera etorria zen, bizirik ari ziren gure gorputzok ikustera.

— Amets txarretan bezala gertatzen ari zaidak, esan zuen Tom-ek. Zerbait pentsatu beharra ba diagü, erdiets dugulakoan ordea, den-denak irrist egin ohi dik; dena joan-otorri huts bat besterik ez duk. Buruari galdatzen zisat: gero ez duk deus gehiago izango. Bainan bonen esannahia ezan diat ulertu. Konprenitu dudalakoan... dena erortzen zaidak berriro; minataz, balataz, tirotaz hasten nauk pentsatzen. Baiezten diat materialista naizela; ez nauk erotua, ez. Bainan ongi ez doan zerbait ba zegok. Nere gorputza hilik dakustiat: hau ikustea ez duk zaila, baina. Ni nauk hau dakusdana; Ni nauk, nere begiez, han dakusdana. Beharrezko zaidak pentsatzen hastea... fitsik gehiago ez dudala ikusterik izango, gehiagorik ez dudala ulertuko, eta... munduak aurrera egingo duela besteentzat. Hau pentsatzeko jaioa ez duk inor, Pablo. Sinets dezakek: gau oso bat ibilia nauk hau guzia pentsatzen, zerbaiteren zai nengokan. Den-

dena oharlu gabe etorriko zaiguk, Pablo, eta ezin preparatzerik izango diagu...

— Betikoa, esan nion, nahi al duk apez bat eska dezadan?

Ez zuen ihardetsi. Igarletzari maizegi heltzen zitzaiola garbi nekusan, baitare zurikeriaz deitzen zidala: «Pablo!» Hauxe ez nuen gogoko; dirudienez Irlandatar guziak berdin dire. Pix usaina zeukala nabaritu nuen. Ez nuen Tom maite, ta ez dakit ze arrazoirengatik, alkarrekin hil behar baginduzten ere, zergatik Tom maiteagoru behar nuen. Honen lekuau beste batzuk baleude, ez litzaidake berdin gertatuko. Ramón Gris balego adibidez; Bainan Tom eta Joan-en artean bakarti aurkitzen nintzen. Halere honela nahiago nuen: Ratnon-ekin hatera maitasunez urtu egingo bait nintzen. Orain oso gogor nintzen eta gogorki nahi nuen aurrera jarrai.

Tom hitzak xehatzen jarraitu zen, ezertarako axolik gabeko itxuran. Ezertan pentsa ez zezan, ari sen zihur hitzetik hortzera mintzatzen. Egundalnoko pix usaina zeriola zegoen, prostata-gaixo zaharren antzera. Ba nekien bera esaten ari zen guzia neuk esan nezakela aho-batez: hiltze hora ez zen eguneroko, ta hil behar nindutelako, ezer ez zitzaidan eguneroko gauza iduritzent; ez hauts hora, ez aulkia.. eztare Pedro zaindariaren aho zikina. Bakarnik Tom-ek zerason gauza berdinak begiratu nahi nuen. Ba nekien ordea bost minutuko gorabehera ez-ezik, gauza berdinak pentsatuko nituzkeala. Gauza zehar, aldi berean izardituko, ta halaber dardara berdinak egingo nituela ba nekian. Zeharka begiratu nion

eta lehenengoz iduritu zitzaidan arrotz bat zela: bere figuran heriotza bera zeraman. Eri nintzen nere haundikeria baitan: hogei ta lau orduz alkarri entzun eta so egin ondorea, garbi ikusi nuen ez genduela ezer komunzki. Anai bixkiren antza genduen, heriotza berdinara alkarrekin ginjoaztelako. Ezertan errepararu gabe, Tom-ek eskua harta zidan:

Pablo, nere buruari galdatzen zioat... galde egiten... gizona desegiten denentz. Eskua librotu ondoren, nik:

— Nazkagarri hori. begira hakiok hire ankarteari.

Anka artean potzu bat zeukan egina, eta prakatatik tanto batzuk zeriola zegoen,

— Zer duk hau? zertan ari nauk? esan zuen lotsaturik.

Pixa egin duk praketara, esan nion.

— Ez duk egia, nik ez diat horiakorik egiten, ez diat fitsik somatzen.

Belgatarra inguraturik genuen eta maltzurkeriaz galdu zuen:

— Gaixorik al zaude?,

Tom-ek ez zion erantzun. Ezer esan gabe, Belgatarra potzura so.

— Zer denik ere ez dakit, zion Tom-ek harrotuta. Ez naiz beldur. Zin dagizut ez naizeia ezertarako beldur.

Belgatarrak ez zion ihardetsi. Tom altxatu ta pix egitera ertze batera joan zen. Praketa joluaz gureganatu zitzaigun; txintik ere egin gabe exeri zen. Belgatarra zerbait idazten ari zen.

Guztiok berari begira ginen, bividun bat bait zen, bizi baten

mugitzeak zituen, bizi baten kezkak; kalabozo hartan, bividun batek behar duen bezala, dardaraz zegoen; ondo jandako baten tankera zuen. Guk gorputza ere apenas senditzen genduen —modu berdinean behintzat. Galtzak ankaren kontra ote nituen nahi nuen senditu, baina mugitzea ez nintzen ausartu. Bere gorputzaren nagusi ikusi genduan, belaunaren gainean, Belgatarra, —hark, biaramonean ere, pentsatzen jarrai zitekean. Gu berriz, odol gabeko hiru itzalak hantxeginen; berari beha ta banpiroen antzo bere bizitzatik zupatu nahi genduen.

Azkenik Joan-en albora inguratzen zen. Bere ofizioak ala bere errukiak bultzaturik, ferekatzen ote zion lepogaina? Baldin errukiz, gau guziko lehen aldia zuen. Joan-en burua ta lepoa laztantzen zituen. Gazteak utzi egiten zion, balina berehala eskua hartu ta zentzurik gabezo erreparada bota zion. Bere bi esku artean Belgatarrena zeukan; atsegin ixpirik ez zuten bi esku-mutur haien. Hurbiltzen ari zitzaigunaz ez nintzen kexatzen, Tom ere ezetz uste dut: Belgatarrek berriz sua besterik ez zekusan, aitazalekeriaren iriparra zuen. Unetxo bat iraganik, Joan-ek bere beso gorritsua ahora eraman zuen, ozk egiteko asmotan nunbait. Belgatarra hikaraturik zegoen eta gaztea bultzatuaz, paretaraino ibes egin zuen. Handik ari zitzaigun begira, guztiz hikaraturik; beretarikoak ez ginela konprenituko ote zuen?. Irriz hasi nintzen onez-onetara, ta zaindari bat harrituta neukan. Bestea erdi lotan zetzan, bere begi xuri haundiak zabalik.

Akitua nintzen, lasaitasuna

gorde ezinik. Ez nuen goizargitzean etorriko zitzaidanaz pentsatu nahi ordea. Honek ez zuen poesiaren itxurarik, hitzak eta hutsa besterik ez nituen ikusten. Ahal egin guzia egin arren, neri begira fusilak ikusten nituen. Hogei bider guttienik nere heriotza bizi izandu dut; ene ustez ez nuen horlako beharrik: minutu luze batean loak hartu ninduela derizkiot PARETAREN KONTRA jarri ninduten, borroka gogorra egin nien... barkamena eskatzen nien...

Abots ozenkiko ametsetan ibili ote nintzen, beldurrez esnatu nintzen, eta segiduan Belgatarri begiratu nion. Hau ez zen ezertaz ohartu, zeren eta bigotea txukuntzen topatu nuen. Nahi izanik, lo gehiago egingo nuela uste dut: berrogei ta zortzi ordu lorik egin gabe egon ondoren, nekatus nintzen. Ez nuen nebola ere bi orduko bizitza labur hura galdu nah; goizargitzean zaindariak etortzerakoan logurez iota eramango ninduteke, ta nik «UF» ez-ezik, txintik ere ez nieke egingo; hau ez nuen neholaz nahi ordea, ez nuen nahi alimalia baten antzera hil nazaten, konprenitzeko borondate haundi bat besterik ez nintzen. Guztiz ere, amets txarren beldur nintzen. Jaikiaz, hemendik haruntz paseatzen hasi nintzen, ez ideiaz aidatzerik bai ote nuen; iragan nuen bizitzaz gogoratu nintzen. Gauza multzo bat bururatzan zitzaidan. Tartean ona ta txarra ba zegoen-behintzat anarteraino honela deitzen nituen. Ba zen zenbait gizon eta ixtori. Novillero batetaz gogoratu nintzen; Ramón Gris-en aurpegiaz ere bai. Buruan ba nituen ixtoria batzuk; 1926 gn. urtean, hiru hilabetez lanik egin

gabe, nola gosez hiltzeko zorian egondu nintzen. Nola Granada-koko banku gainetan pasatzen nituen gau batzuk: hiru egunez jan gabe ta ez nuen hil nahi. Honek parregura zekarkidan orain. Zenbait laisterkada ez ote nuen egin zorionaren atzetik, emaztekien eta askatasunaren atzetik! Zertarako korri? España askatu nahi nuen. Pi y Margal ohoretsu zitzaidan, anarkista mugidari lotua nintzen, jendetzen aurrean mintzatzen nintzen: den-dena arrunt serioski hartu nuen, betirako izango banintzake bezala, heriotzgaitz alegia.

Orain, bizitza guzia nere eskutan zegoelakoan nintzen, eta pentsatzen: "Guzia gezur haundi ta uste! bat besterik ez duk" Bizitzak ez zuen txintik ere balio, zeren finitura bai zen. Nere buruari galdatzen nion nola emaztekien atzetik korritu izan nindekean: honela hil behar nuela jakin izan banu, ez nuen behatz txikienik mogitu izanduko. Bizitza hitsia nuen, berts eta huts; zaku baten antzera, baina barnean zegoen guzia landu gabe zetzan. Nere bizitza epaitzea pentsatu nuen. Hau da, bizitza eder dala esan gura nuen. Juiziorik ezin egin nuen ordea, errealtitateari aidegin gabe behinepein. Nere denbora guzia plane fingaitzetan amilduta neukan, betirako banintzake bezala; fitsik ez nuen ulertu izan. Ez nintzan ezertaz damutzen ordea: horrenbestetuz damu nindekean! manzanillaren gustoaz edo Cadiz-en urtero hartzen nituen bainuez; baina heriotzak den-dena desenkantatu zidan.

Belgatarrok ideia boteretsu bat asmatu zuen.

— Lagunok, esan zigun,

maite duzuten norbaiti zeuren gauzaren bat eman nahi izango baziozueke, militar-aministrazioak utziko dizuteiakoan nauzute. Gainera ni enkaren nindeke...

Tom-ek bullan:

— inor ez dut nik.

Ez nuen ezer erantzun. Tom-ek, une labur bat iguriki ondoren, esan zidan harriturik:

— Concha-rentzat ez al duk ezer?

— Ez,

Kidezalekeria ninduen: baina errua nerea zen. Aurreko gauan, ixilik egon beharrean, Concha-z hitz egin bai nion. Urte batez gero Concha-rekin bizitzen nintzen. Oraindik bezperan, besoa haitzkoraz mozten utziko nuen berarekin bost minuto egitearren. Hau zen nere hitz-jarioaren kausa, ni baino bortitzago zen agian. Baina orain ez nuen bera ikusteko gogorik, zer esanik ere ez nuen. Zertarako bera besarkatu? Orain nere gorputzaren beldurti bat nintzen, xuri ta izerditan patz zengoelarik. Ez nintzen ziur gainera, bere gorputzaren aurrean nazkarik ez ote nuen sendituko. Concha-k nigar egingo du nere hilketaren berri jakiterakoan: hilabete batzutan ez du bizitzeko gustorik izango. Halere hil behar zena ni nintzen. Bere begi polit eta maitegarritaz pentsatu nuen: ORAIN begiratuko banindu, bere begitarte ona; begietan bertan geldituko litzaioke berarengandik ez litzaidake fitsik nereganatuko. Bakarrik nintzen. Tom ere bakar zen, baina ez modu berdinera. Ankak zabal-zabalik, irripar antzeko zerbait eginaz, aulkari begira zegoen, harritu-itsura zeukan,

Aulkia emeki ukuitzeko, eskua luzatu egin zuen, baina dardaraz zegoelarik, atzera egin zuen fite.

Ni Tom izan banintz, ez nuen aulkia ukuitze hartatik pozarik aterako: Hau ere Irlandatarren komeriapuska bat zen, halere horiako gauzek bere pozgarritxoa ba dutela derizkiot: inoiz baino ilhunago ta hutsago aurkitzen nintzen. Hil behar nuela senditzeko, nahikoa litzaidake, aulkari, argiari ta hauts pilari so banintzaie. Guztiz ere ez nuen nere heriotza arras garbi ikusten, dena-dela gauza guziak heriotza zekarkidaten; neretzako gauzek hildakoaren ohe aurrean ixiltasun gorrian egoten diren gizonen distantzia zuten. Tom-ek aulkia ukuitzerakoan, bere heriotza zen ukuitzu zuena.

Ni nintzen egoitza hartan, etxera joan nindekeala esan validate, edo-ta bizitza neretzat nueia, hotz utziko ninduen: ordu batzuk edo urte batzuk berdin baitira, betirako ez gerala ohartu geranean. Jadanik ez nuen fitsik nahi, lsasai nengoen. Baina nerea sasi-bake bat besterik ez zen gorputza nuen kausa bakarra bezalata: bere begitan nere gorputza ikusten nuen, bere belarriez entzuten nuen, halatan ni ez nintzen gehiago ni; izerditan eta dardaraz zegoen bakarti, ez nuen gehiago nere gorputza ezagutzen. Nere gorputza zertan zegoen jakin nezan, ukuitu ta begiratu beharrean nintzen, beste edozein bateren gorputza balitz bezala. Sarri sendizten nuen, bere erristadak eta keriak maiz senditzen nituen, gain-behera jausten den abioi bat bezala, edo baitare, bihotzaren taupadak senditzen nituen. Hoek guziek ez zidaten lasaitasun poxinik ematen: nere gorputzak zekarkidan guzia

urdekeriaren koloreaz egosita zegoen. Gehienean nere gorputza ixilik zegoen, eta zama haundi bat besterik ez nuen senditzen; nere buruari nazkagarri nintzaion; mixeri haundi batetara helduta nintzen. Ez nekieng izardi ala pixa zenentz; baezpadare, ikatz pilan pix egitera joan nintzen.

Belgatarak erlojuari zion. Eta esan zuen:

— Hiru t'erdiaak dire.

Zerri hura! Nahita egin ote zuen? Tom-ek salto egin zuen: ez ginen ohartu orduak aurrera zinjoaztela; mamu ilhun batek ohi duen bezala, gauak inguratu egin ginduen, hasi zenik ere anantzirik ginen.

Joan gaztea karraxika hasi zen. Eskuak bildu ta borobildu, otoiak:

— Ez dut hil nahi, ez dut hil nahi.

Jira-biraka hasi zen kalabozo zehar, besoak altxaturik; gero, negarti, fastoaren gainera bota zen. Tom-ek tristurazko begi ahulez erreparatzen zion, baina ez zedukan laguntzeko taju haundirik. Gainera ez zuenene ustez merezi: guk baino hots haundiago ateratzen bait zuen, nahiz eta jabetzen ez bazeeren: kalenturaz baliatzen den gaixo baten antzo zegoen motil hura. Bainak kalenturarak ez dagoenean, are okerrago izan ohi da.

Nigar egiten ari zen: bere buru propiareen errukia zuen; heriotzaz ez zen ordea kexatzen. Segundu batetaz, nik ere bakarbakarrik egiteko inbiria izan nuen, nere buruaren urrikal izan nendin ni ere. Bainak kontrakoa zen gertatu zena: gazteari berriro begiratu ta bere bizkar-gaina tanbalaka ikusi

nuelako, bihotz gogor banitz bezala aurkitu nintzen: ezin nuen ez neretzat eztare besterentzat nebola errukirik ukana. Nere kolkoari esaten nion: "Garbi-garbi hil nahi diat".

Tom xutiturik zegoen, goiko zulo borobilaren azpian jarri ta zerura begiratzen. Ni ehoskortuta nengoeng, garbi-garbi hil nahi nuen eta ezin ohart nezakean besteak zertan zirenentz. Sendagileak ordua eman zigunez gerotzik, denbora astiro zijoala senditzen nuen. Tantoka.

Ilhun zen oraindik, Tom-en abotsa entzun genduenean:

— Entzuten al dituk?

— Bai.

Gizon batzuk pation zenbiltzan.

— Zer demontre egitera zetoztek? Ezin ditek ilhunetan tira.

Une batez gero, ez genduen ezer gehiagorik entzun. Tom-i:

— Goiztiri duk.

Pedro, nagiak botatzcra xutitu zen, eta argia itzaldu egin zuen. Bere lagunari:

— Hotz madarikatua zegok.

Gela guzia gris zen. Urrunean tiro zalapartak.

— Hasten dituk, esan nion Tom-i, atzeko patioan zebiltzek.

Tom-ek sendagileari zigarreta bat eskatu zion. Nik ez nuen horlakorik; ez zigarretarik, eztare alkolarik. Jadanik tiroak ez ziren ixilduko.

— Ohartzen al haiz? Esan zuen Tom-ek.

Ba zuen zertxobait gehiago esateko, baina ateari begiratuaz, ixildu egin zen. Atea zabaldu

egin zen eta lau zaindarien erdian ofizial bat sartu zitzagun. Tom-ek zigarreta bota zuen.

— Steinbock?

Tom-ek ez zuen erantzun. Pedro zen ezagut arazi zuena.

— Joan Mirbaf?

— Lastoaren gainean dagoen hura duzute.

— Jaiki zaitezte, esan zigun ofizialak.

Joan ez zen higitu ere. Zaindari biren altean xutitu zuten. Hauek utzi zutenean, berriro jautsi zen.

Soldadoak zalantzan ziren.

— Hau ez da gaixotzen den lehena, esan zuen ofizialak, hartu ta eraman besterik ez duzute; es, zuek biek: beheran konponduko zerate.

Tom-engana jiratuaz:

— Atoz, zu ere.

Soldadu bihek zuzenduta, Tom eraman zuten. Beste bihek, besazpitik eta belaunetik helduta, Joan zeramatzen. Guztiz ere gaztea ez zen buru txorabiaturik, begi haundiak zabal-zabalik zeduzkan, malkoak masaietatik behera. Ni ere irtetzen hasi nintzen, baina ofizialak heldu ninduen:

— Zu Ibbieta zera. ezta?

— Bai.

— Zaude hemen poxin bat: zure bila berehala gatozkizu.

Irten ziren. Belgatarra ta bi zaindariak heiekin batera. Bakarrik nintzen. Ez nuen konprenitzen gertatzen ari zitzaidan hura, baina ahalik eta azkarrenik bukatu albaluteke, are hobeago. Aldian-behin, tiroxorta batzuk entzuten nituen: ni dardaraz. iletik tira ta karrazi

egiteko gogoa nuen. Hortzak hestutu ta eskuak patrikan sartu nituen; garbi-garbi jarrai nahi nuelako noski.

Ordu bete buruan nere bila etorri ta goiko gela batera eraman ninduten. Zigarro usaineko gela ittigarri bat zen. Zigarretak erreaz, ofizial bi bere eser-lekutan jarrita zeuden; belaun gainean paper batxuk zituztela.

— Hi, Ibbieta al haiz?

— Bai

— Nun duk Ramón Gris?

— Ez dakit.

Galderak egiten zizkidana lodikote txiki bat zen. Betaurrekoen atzean begi gogorrak zituen. Esan zidan:

— Ator!

Xutituaz, inguratu nintzaion. Besteak besoeiatik heldu ta lurpean sartuko ninduten begirada bota zidan. Aldi berean, indar guziez, nere bularra bestutzen ari zitzaidan. Ez zebilen min egitearren, bere jokutan baino: nitaz nagusitu nahi zuen. Ikusten danez, hortarako bere arnas hustela nireganatzea ere beharrezkoa zitzaion. Horrela egon ginen momentu batean, eta nik hikaragarrizko irrifarrak egiteko gogoa neukan. Hil behar duten gizona beldurtzeko, askoz gehiago behar da: honek ez zuen axolarik. Indarrez bultza ninduen, eta exeri nintzen. Esan zidan:

— Hire bizitza bere bizitzaren truke. Bizirik uzten haugu, nun dagoen esaten badiguk.

Bi gizon haiet, bere zigor eta bota ta guzti, hil beharrean gertatuko ziren. Ni baino beranduago, baina ez askoz gehiago. Paperetan izen bila

ondo saiatuz gero, gizonen atzetik korrika egiten zuten, gartzelera edo hiltzera eman zintzaten; Españari buruz-ko ideiak ba zituzten, beste gauzen etorkizunari buruz ere ba zuten zenbait iritzi. Bere lanak, txantxetakoak eta burlagarriak iduritu zitzazkidan ordea: ni ez nintzen sekulan beren lekuaren jarri izango, eroak zirela zeritzaidan.

Lodikote txiki hark ez zidan begirada kenteen, bere botak zigor txiki batekin astintzen zituen. Mogimendu guziak aurrez pentsatuak zeuzkan, alimalien itxura beldurgarri bat ukantzezan.

— Ulertu al duk?

— Ez dakit Gris nun dan. Ene ustez Madrid-en behar du.

Beste ofizialak, desafioz, kolore gabeko esku bat jaso zidan. Hura ere aurrez pentsatuta zedukan. Bere keinu guziak ikusita. harriturik nengoena nola gizon bat hortara heldu ditekean ikusiaz.

— Ondo pentsa dezazun, ordu laurden bat duzu, esan zidan emeki. Arropategira eraman, eta ordu laurden baten barru ekar zazute berriro. Ezezkoan balego, bertan hilko genduke.

Ba zekiten zer egiten zuten: gau guzia zai igaro nuen; gero, Tom eta Joan hiltzen zituzten bitartean, ordu bete bat gehiago bakardadean eduki nahi ninduten. Nagusitasuna galdu araziko zidatetakoan! Oker zebiltzan. Iskilaran exeri nintzen, indarrik gabe bait nengoena. Pentsatzeari lotu nintzaion, baina ez heien proposamendutaz. Ba neki, noski. Gris nun zegoen: lengusuen etxeen ezkutatua zen, herritik lau kilometrora. Ongi

nekien hori ez nuela esango, torturatzen ez banindutenean behintzat (ez zuten hortarako irxurarik ordea). Hau dena zuzen zetza, eta ez zitzaidan interesatzen. Nere jokuen argibide bat soil-soilik nahi nuen. Lehertuko nintzen, Gris heien eskutara eman baino lehen. Zergaitik? Ez nuen Gris gehiago maitatzen. Nere bereganako maitasuna hilik zegoen; egun sentiarekin hatera Conchaganako nere amodia ere berdin, hilik zetza nere bizitzeko gogoekin hatera. Zaintzarik gabe beti lagun izango nuela. Ausarta zen. Bainaz ez zegoen arrazoinik ni bere tokian hil nintzaten; bere bizitzak ez zuen nereak baino gehiago balio; edozein bizitzak ez zuen batere balio. Gizon bat PARETAREN KONTRA, eta lehertzeraino botako zioten: ni izan, ala Gris, ala beste edozein berdin zen. España-ko askatasunarako ni baino garrantzi baundiagoa zuen Gris-ile, baina farre egiten nien nola España-ri hala anarkiari: ezerk ez zuen garrantzirik. Haiere ni hantxe nengoena; Gris-erena emanik, nere bizitza salba nezakean. Ez nuen halakorik nahi ordea. Komeriaren itxura zuen hark: ehoskorkeriaren haunditasuna! Pentsatu nuen:

«Setatsua izan behar diat». Eta gozo txoro batek betetzen ninduen.

Nere bila etorri ziren eta ofizial bi haien aurrera berriro eraman ninduten. Sagutxo batek gure anka artetik salto egin zuen, hori libertigarri zitzaidan.

Falanjista baten begiratu ta esan nion:

— Ikusi al duzu arratoia?

Ez zuen erantzun. Bera seriosa zen, hala omen. Farra

egiteko gogoa nuen, baina beldurrik ixil arazi ninduen; irriari has banintzaio, ez nintzake-ta ixilduko. Hura bigote haundiko falanjista bat zen. Esan nion ausartki:

— Bigotea moztu beharrean hago, baboa.

— Parregarri zitzaidan bere ileei nola nagusitzen uzten zien ikustea. Ostiko bat eman zidan arreta haundiagorik gabe, ta ixildu egin nintzen.

— Pentsatu al duk? esan zidan lodi-kastako ofizial txiki hark.

Mozorro arraro baizuei bezala begiratzen nien. Nik heiei:

— Ba dakit nun dan, Kanposantoan gorderik duzute. Hobi batean edo zulo-egilearen txabolan izango duzute.

Txantxetan ari nintzaien. Jaiki ta zigorraren laguntzaz nola agintzen ote zuten ikusi nahi nuen.

Saltoka ziren.

— Goazen. Aizu, Moles, zoaz teniente Lopez-engana ta hamabost gizon eska zaizkiozu. Hiretzat, esan zidan txiki lodi hark, egia esan baduk, hitz bat besterik ez diat. Gezurretan bahabil ordea, garesti paga araziko diagu hire txantza.

Laisterka batean irten ziren; ni berriz, falanjisten zaindaritzaren pean zai. Noiz behinka irri egiten nuen heien joan-etorri alferraz gogoratzean. Aztia ta gaizto kausitu nintzen. Ikusten nituen hil-harriak banan-bana miatzen, hobi guziak xeha-mehatzen. Egoera xelebre hura beste edozein banintz bezala nekusan: preso egoskor hau izugarriak egiten ari zen, falanjista alu ta

bigotedunak eta beste uniformedun gizonak hilhobiz-hilhobi korrika ibili arazten zituen; farregarrizko komeria zinetan.

Ordu erdi baten buruan, bakarrik agertu zitzaidan txiki lodikote hura. Zihurki kiltzeko manua zekarkidan.

Besteak kanposantuan izango ziren nimbait.

Neri begiratuaz, hasarrezko itxurarik ez zuen.

— Sar ezazute besteekin batera patio haundian. Militar matxinada hau finitzerakoan, tribunal batek epaituko du, ta esango noraiigor.

Ez nuen deusik konprenitzen. Galdatu nion:

— Bada, ez, ez nazazute ...ez naute hilko...?

— Oraingoz ez. Gero ze gertatuko zaizunentz ez dakit.

— Baina zergaitik?

Erantzun gabe, bizkarrak higitu zizkidan. Soldaduek helduta patiora eraman ninduten. Ehun bat preso ba zen patio hartan, emakume, haur eta agure zenbait tartean. Erdierdian zegoen belardiari bueltaka hasi nintzaion lolotua nintzen. Bazkal orduan jantokira eraman ginduzten. Bizpahiru lagun galdezka ari zintzaizkidan. Ezagunak nimbait behar nitnen izan, baina ez nien erantzun: ez nekien nun negonik ere.

Arratsean, hamar bat preso berri ekarri zituzten. Garcia ogilea ezagutu nuen. Berak esan zidan:

— Potro haundi hori !Ez hindukan bizirik jotzen.

— Hiltzera epaitua nindukan. gero ideiaz-edo aldatu egin

dituk nimbait. Ez zekiat zer gertatu dukan.

— Ordu bitan ailtxa natxiak preso, esan zuen Garcia-k.

— Zer dela-ta?

Garcia ez zen politikan sartzen.

— Ez zekiat, motel, esan zidan. Bere gisako ez diren guziak hartzen ari dituk.

Abots ixilagoaz:

— Gris atxiki ditek.

— Noiz?

— Gaur goizean. Alukeria bat egin zian. Eztabaida bat izan ondoren, lengusuaren etxea utzi zika, ba zeukean, nork ezkutatu, baina nehorenganako zorrik etzian ukani nahi. Esan zigukan: "Ibbietaren etxearen gorde nenikek, baina arrapatu dutenez gero, kanposantura niek".

— Kanposantura?

— Bai. A zer astakeria! Jakina, gaur goizean joanak dituk, notzbait gertatu beharrekoa huan. Zulo-egilearen txabolan aurkitu ditek. Berak tiroka agurtu dizkik, baina bertan hil ditek.

— Kanposantuan!

Den-dena jira-biraka hasi zintzaizdan. Lurrean kausitu nintzen: hain irri galantan ari nintzen, non begiak malkoz lanbroru zintzaizkidan.

TODOS UNIDOS IMPEDIREMOS EL CRIMEN

En Bentaundi y Artekale con los jóvenes de Lazkano con Sarasketa y Arrizabalaga, el fascismo sigue demostrando su lógica lineal. Pese a la careta de "aperturismo" que vistió el poder capitalista» el nuevo gabinete del OPUS DEI no ha engañado a nadie.

A los días de la famosa "renovación opusdeista" ERANDIO conoció su verdadera fisonomía: dos obreros asesinados. En GRANADA han sido tres y en URABAIN le tocó al sacristán.

Ante toda acción que brota por sacudirse de la opresión política», de la económica y sindical, de la cultural y de todo tipo, el franquismo hace aparecer su arma represiva» Estados de excepción» ley de bandidaje y terrorismo» deportaciones, tortura, prisión y exilio»

Esta represión yanqui-franquista reviste una forma espectacular con el sumario militar 31-69 que se abrirá próximamente en Burgos: 6 revolucionarios vascos pueden ser condenados a muerte y, a la vez, se exijirán 750 años de prisión»

Sin embargo la respuesta de todo el pueblo está siendo todavía mucho más espectacular: el 3 de noviembre las Comisiones Obreras llamaron a la jomanada de la AMNISTÍA con huelgas, paros y manifestaciones; las masas han demostrado en esta jornada popular su repulsa a la violencia establecida y su voluntad de libertad.

La solidaridad internacional está también apoyando estas luchas del interior y se ha movilizado unánimemente contra los juicios militares de Burgos. Mítines de solidaridad y acción en Munich, Hannover, Colonia, Hunster, Franfurt, Berna, Ginebra, Londres, Copenhague, Aubervilliers, Toulouse, Marsella, Montpeilier, Blanc-Mesnil, etc. Mitines y manifestaciones dé calle o ante la Embajada de España en Estocolmo, Zurich, París, Bruselas..

Creación en Paris de un COMITE VASCO CONTRA LA REPRESIÓN, integrado por vascos de tendencias políticas diferentes: creación en Bruselas de un COMITÉ ANTIFASCISTA que están coordinando la lucha en Francia y Bélgica.

En todo el mando innumerables organizaciones y partidos políticos, alcaldías, sindicatos, comités de fábrica, etc., están enviando telegramas de repulsa al TRIBUNAL DE BURGOS. Recogida masiva de firmas.

Se acerca la hora en que los tribunales del pueblo condenarán,

- al opresor yanki-fascista por BANDIDAJE
- a sus torturadores por TERRORISMO
- a los ladrones de Matesa y al régimen que ha vendido nuestro suelo para bases imperialistas por TRAICIÓN.

Para vosotros, IZKO, URIARTE, GOROSTIDI, DORRANTSORO, ONAINDIA, LARENA y muchos otros compañeros rovolucionarlos, nuestro saludo y apoyo incondicional»

SAIOAK

ARANTZA ARRUTI, un ASESINATO CASI CONSUMADO

En el informe ginecológico que en página siguiente reproducimos, tras las fórmulas y la frialdad profesionales (*... como médico del cuerpo de prisiones»..."), queda, un hecho: Arantsa Arruti está siendo asesinada, lentamente, con la eficacia NAZI del opresor fascista.

"...la existencia de un embarazo que inmediatamente entra en fase de aborto..."xxxxx

xxxxxx las torturas y las palzas DELIBERADAMENTE encaminadas a producir el aborto.

"... incompleto y retenido..."xxxxx

xxxxxx la tortura en el vientre, la locura.

¡ASÍ ES!

Y después

"3) Pero a lo largo de su estancia en prisión continúa la amenorrea el adelgazamiento adquiere proporciones alarmantes que llegan a la pérdida de más de treinta kilos."

Ya es sólo la anécdota, una "anécdota" que repetida y repetida y repetida se llamó Auschwitz, Mathaussen, Treblinka...

¡NO EXISTE ADJETIVO POSIBLE! ¡EL FASCISMO NO SE COMENTA, SE DESTRUYE!

El día 3 ha sido solo la primera fecha

INFORME GINECOLÓGICO

DR SOPENA IBAÑEZ

PROFESOR DE LA FACULTAD DE MEDICINA

INFORME GINECOLÓGICO

Son de Doña MARIA ARANZAZU

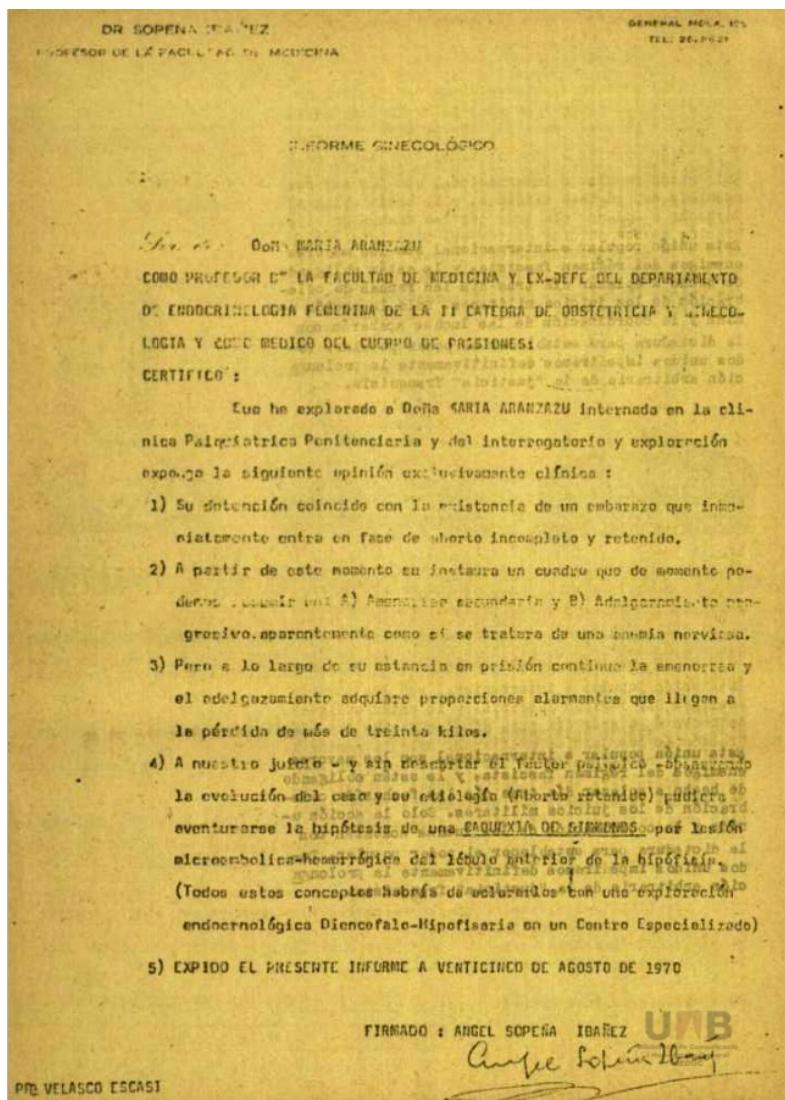
COMO PROFESOR DE LA FACULTAD DE MEDICINA Y EX-JEFE DEL DEPARTAMENTO DE ENDOCRINOLOGIA DE LA II CATEDRA DE OBSTETRICIA Y GINECOLOGIA Y COMO MEDICO DE CUERPO DE PRISIONES:

Que he explorado a Doña MARIA ARANZAZU internada en la clinica Palquiatrica Penitenciaria y del interrogatorio y exploración expongo la siguiente opinión exclusivamente clínica:

- 1) Su detención coincide con la existencia de un embarazo que inmediatamente entra en fase de aborto incompleto y retenido.
- 2) A partir de este momento se instaura un cuadro que de momento podemos definir con A) Amenorrea secundaria y B) Adelgazamiento progresivo aparentemente como si se tratara de una anemia nerviosa.
- 3) Pero a lo largo de su estancia en prisión continua la amenorrea y el adelgazamiento adquiere proporciones alarmantes que llegan a la pérdida de más de treinta kilos.
- 4) A nuestro juicio —y sin descartar el factor ?????— observando la evolución del caso y su etiología (Aborto retenido) pudiera aventurarse la hipótesis de una CAQUEXIA DE SIMMONDS por lesión mocroembólica-hemorrágica del lóbulo anterior de la hipófisis. (Todos estos conceptos habría de valorarlos con una exploración endocrinológica Diencofalo-Hipofisaria en un Centro Especializado)
- 5) EXPIDO EL PRESENTE INFORME A VENTICINCO DE AGOSTO DE 1970

FIRMADO: ANGEL SOPEÑA IBAÑEZ

pte VELASCO ESCASI

UN MENSAJE DE DOLORES IBARRURI

2 de noviembre de 1970

Después de treinta años de dictadura fascista, cada uno de ellos marcado con el riesgo de sangrienta represión, la camarilla franco-opuesdeista prepara un nuevo crimen contra un grupo de patriotas vascos cuyo único delito es luchar por la libertad de Euskadi y por la libertad de España

La arbitrariedad de procedimiento empleado por el franquismo, apoyándose en la monstruosa ley "de lucha contra el bandidaje y el terrorismo", por cuyo articulado se ejecutó a Julián Grimau y se condenó a millares de demócratas españoles a moreir en presidio, dice bien

claro a donde quiere llegar el criminal franco-opusdeista con el proceso incoado a los combatientes vascos que en el penal de Burgos viven las vísperas de un inicuo proceso en el cual se perfilan desde ahora los sangrientos propósitos de las autoridades franquistas.

No es posible callar, no es posible deparar para actuar a que lo horrible, ya se marcha, sea una realidad trágica. Hay que luchar contra la injusto, contra lo bárbaro, contra lo monstruosamente inhumano. Hay que levantar a todo el país, llamar a todas la puertas, formad una muralla de conciencias y de corazones que griten no al tribunal parcial y mediatizado cuya responsabilidad ante el país no podrá rehuir cuando el momento sea llegado.

Camaradas y amigos vascos. Camaradas y amigos de toda España: levantemos en todas partes nuestra voz y nuestra acción solidaria con el grupo de patriotas vascos que van a ser juzgados y para los que se piden seis penas de muerte. Frente a la petición fiscal, la acción y el grito unido de todo el país.

¡Ni una sola pena de muerte! Ni una sola condena! ¡Basta de sangre! Basta de penas monstruosas!

No es solo un grupo de patriotas vascos quien está amenazado. Son todos los demócratas españoles, es todo nuestro pueblo. En estos combatientes vascos se quiere castigar la rebledía de todos los que luchan hoy por la libertad, la democracia y la justicia social.

La jornada de lucha y de huelgas convocada por las Comisiones Obreras y otras organizaciones para mañana 3 de noviembre, de punta a punta de España, levanta la voz de hombres y mujeres exigiendo la eliminación de la pena de muerte del Código de Justicia, la supresión de la jurisdicción militar y de todas las jurisdicciones especiales para los delitos políticos. Exigiendo la amnistía para todos los presos y exilados políticos y la libertad para IZCO, ONINDIA, URIARTE, GOROSTIDI, LARENA, DORRONSORO y demás compañeros integrados en el sumario de los vascos, como lo demandan ETA y el PARTIDO COMUNISTA DE ESPAÑA, como lo exigimos todos los demócratas de EUSKADI y de España.

Madres y mujeres de Euskadi! Ayudad a las mujeres y esposas de los procesados, manifestandoos el días 3 de noviembre en exigencia de la libertad para sus hijos y compatriotas nuestros que un tribunal facioso amenaza con terribles condenas. Os ayudáis a vosotras mismas y ayudáis también a vuestros hijos.

Que el grito de AMNISTIA para todos los presos y exilados políticos resuene de un extremo a otro de nuestro país, que marque el comienzo de nuevas acciones en la lucha por la democratización de España, en la lucha por la justicia y la libertad.

DOLORES IBARRURI

AMNISTIA ¡ALTO A LA REPRESION!

SALVEMOS LA VIDA DE SEIS PATRIOTAS REVOLUCIONARIOS VASCOS! ¡DIGAMOS NO AL TRIBUNAL MILITAR Y A LOS TRIBUNALES

SALBA DITZAGUN-SEI ABERTZALE IRAULTZAILE HORIEK! DERRAGUN EZETZ MILITAR TRIBUNALEI ETA BESTE GUZTIEI!

**ESPECIALES! ¡ALTO A LA REPRESIÓN!
¡AMNISTÍA!**

6 penas de muerte, 700 años de prisión: Es la monstruosa petición del fiscal para 16 patriotas vascos que en Octubre van a ser juzgados en Burgos por un tribunal militar.

Los firmantes somos vascos de diferentes horizontes políticos, víctimas igualmente de la represión, algunos juzgados en rebeldía en este mismo proceso, que indignados ante el crimen que se quiere cometer con IZCO, GOROSTEGUI, LARENA, DORRONSORO, URIARTE y ONAINDIA a los que se intenta asesinar, eon Etxabe, Gezalaga, Abrisketa Arana, Yone Izko, Kalzada, Aizpurua, Cabrera, Arruti López Irasegui, a quienes se quiere condenar a cientos de años de cárcel, llamamos al pueblo vasco a salvar la vida de estos patriotas revolucionarios, a detener la mano de sus verdugos, a exigir la abolición de los tribunales militares y especiales, la abolición de la pena de muerte, a decir en voz alta en la calle, en fábricas, talleres y tajos, en escuelas e ikastolas, colegios y universidades, en pueblos y ciudades: ¡ALTO A LA REPRESIÓN! ¡NO MAS PENAS DE MUERTE!

¡AMNISTÍA PARA TODOS LOS PRESOS Y EXILIADOS POLÍTICOS!

Nos dirigimos a ti trabajador vasco de la industria, a ti arrantzale, a ti baserritarra, a ti empleado, estudiante, a vosotras mujeres, madres y etxeandres vascas, a vosotros jóvenes de Euskadi, a ti Obispo o sacerdote vasco, a ti intelectual, ingeniero o perito, abogado, profesor o andereño, a ti comerciante o industrial vasco. Nos dirigimos a tu conciencia. Ninguno de nosotros —ni personas ni partidos políticos o grupos sociales—, puede eludir su responsabilidad ante el crimen que tan abiertamente se prepara. Para impedirlo, hemos de actuar con energía y rapidez. De Euskadi toda, debe alzarse un clamor de protesta:

Asambleas, plantes, paros y huelgas en fábricas, en el transporte, en las obras y en los

ASKI ZIGORRARI! AMNISTIA GUZIONTZAT!

6 heriotzara, 700 kartiela urie: Hauxe da 16 euskal abertzaleentzat Burgos-eko tribunal mflitarraren eskabide izugarria.

Izenpetzen dugunok zenbait politika alor ezberdinak gizonak bagira ere, guziok zigorraren semeak eta batzuek Burgos-eko militarkeria hontan bertan epairuak izango geranak, eta ezin dugu begi onez ikusi IZKO, GOROSTEGT, LARENA, DORRANTSORO, URIARTE ta ONAINDIA lagunekin egingo duten krimena; hasarretuak gaude ere Etxabe, Gezalaga, Abrisketa, Arana, Yone Izko, Kalzada, Aizpurua, Cabrera, Arruti ta Lopez-eko Irarsuegi lagunei hainbat eta hainbat kartzela-urte emango dietelako.

Dei bat egiten diogu Euskal Herriari bere iraultzafle abertzaleon bizitza salba dezan, borrero krudel hoien eskua geidiaraz eta militar tribunaleen izatea bera deusegin detzan. Nehor ez dadila gehiago heriotzara kondenatua izan. Derradan herriak aho-batez bai kaletan eta bai lantegietan, nola eskoletan hala universidadeetan, herri txikietan uri haundietan besalatsu:

ASKI ZTGORRARI! HERIOTZA-PENA GEHIAGORIK EZ! POLITIKAZ PRESO TA ERBESTERATU GERAN GUZIONTZAT BARKAMEN OSOA!

Zuregana gatozkitsu industrial ari zeren langile hori, zuregana arrantzale ta baserritar, zuengana ikasle, irakasle, bulegozale ta etxeandare; Euskadi-ko gaztedi osoa, apez eta ape»pilcu, intelektual eta dendari zeraten guzioi zuen kontzientziari dagiogu oihu. Honen itxuski antolatzen ari zaigun krimenari dagokiolarik, ezin dukegu begiak hetsi; nehork ez do hortarako eskubiderik. Gogor eta prest behar dugu kontragain; Euskadi-ko alderdi guzietatik protestako karrazi bat entzun behar da:

Biltzarrik, lantegietan huelgak, transporteetan geldialdiak, denda eta tallerretan hetsi-uneak. Uri ta herri txikitako

puertos, cierre de comercios y pequeñas empresas, mitines, manifestaciones en la calle o pueblos y ciudades, acciones en las universidades, colegios e ikastolas, homilias en las iglesias, pintadas, hojas panfletos, cartas y peticiones, recogidas de cientos de miles de firmas denunciando el crimen... Formación a todos los niveles de comisiones, de comités de acción contra la represión en los que participen personas, asociaciones, partidos y grupos políticos y sociales de todos los matices sin distinción. Pensamos que esta debe ser la respuesta del pueblo vasco. La movilización popular, la acción unida del pueblo pueden impedir el crimen y salvar la vida a estos seis patriotas revolucionarios.

Hacemos la llamada a nuestro pueblo para que respalte cuantas iniciativas surjan de partidos, organizaciones políticas y sindicales, comités contra la represión, etc. que vayan orientados a fortalecer la acción y la lucha unida de las masas contra la represión. Lucha unida que será el único método capaz de solventar definitivamente la gran carga de opresión que pesa sobre nuestro pueblo; el único método de conseguir que el Pueblo Vasco pueda ejercitar sus derechos nacionales, su derecho a la autodeterminación y a disponer

de si mismo; el único método de conseguir la libertad verdadera de todos los hombres y mujeres de nuestro pueblo, acabando con la explotación del hombre por el hombre.

Denunciamos a los militares verdugos del tribunal de Burgos y llamamos a los oficiales y jefes del Ejército a desnudizarse del crimen que se prepara.

Pensamos que quienes deben estar en el banquillo no son los patriotas y revolucionarios vascos. Iz'ko y sus compañeros, que luchan por acabar con la corrompida dictadura y por la libertad de Euskadi, sino los ministros del Opus responsables de esta situación.

¡ABOLICIÓN DE LOS TRIBUNALES MILITARES Y ESPECIALES! ¡ABOLICIÓN DE LA PENA DE MUERTE! ¡AMNISTÍA! ¡VIDA

kaletan manifestazionaleak, ekintzak univertsidade eta ikastoletan, eleizetan hitzaldiak, pintaketak, horriak, idaztiak eta firma franko krirren hernen aurka... Mota guzitako erakunde edo pcrfsonak bii ditezela ekintza baterai bat eraman dezakean edozoin clkargoian. Herriaren erantzuna hauxe izan behar Htake. ze.cn herrikoi mugitze batek. herritar guztien ekintza batu batek bakarrik salba dezazke 6 abertzaleon bizitzak.

Jarrai dczala herriak, oartiduek edo politika-sindikal erakundeek egirtgo duten ekintza bateratu baten aldeko zenbait dei... Borroka bateratu honek bakar-bakarrik ailtxa deza! Je puré Herriari bere nazional nortasuna lortzeko bidetan iarriko diona, hauxe bai da bakarrik bere humaren jabe "rzaiteko abata emango dion bidea. Gizonaz rizonaren zanpazioari borroka bateratu honek soilik emango dio azken astindua.

Bortizki salatzen ditueu Burgos-eko militar borrero guzi horick, eta krimen honer: heien bekaitzkoa erakuts dezáioieia eskafzen diegu beste ofizial eta Eierzitoko zuzendariei.

Errudun ez dire, ez, euskal abertzale borrokalariak; Euskadi; askatzeko eta dikiadura deusegiteko borrokatu izan diren IZKO ta beste zenbait iaeun ez dire neholaz ere errudun,

egoera hau posible egin izan duten OPUS-eko ministerrak 5

ba zik: hanexek eta ez beste nehor!

EZ MILITAR TRIBUNALEEI ETA BESTE GUZTIET! EZ HERIOTZ-PENA GEHIAGORTK!

AMNISTÍA! BIZTTZA LIBRO BAT IZKO, GOROSTIDT, LARENA. DORRONTSORQ, URIARTE ta ONAINDIA-rentzat!

Izenpetzen dugo:

Mikel Etxeberria. Perú Erroteta, Mikel Arurmendi, Manuel Escobedo. José Mari Matxain, José Mari Eskubi. Néstor Rapp. Napoleón Olasolo. José Mari Aguirre, Ardotxi Goikoetxea, A. López Aberasturi, Javi Gorostiaga,

<p>SALVA PARA IZKO, GOROSTIDI, LARENA, DORRONSORO, URIARTE Y ONAINDIA!</p> <p>Frrman: Mikel Etxeberria, Perú Erroteta, Mikel Azurmendi. Manuel Escobedo, José Mari Matxain, José Mari Eskubi, Néstor Rapp, Napoleón Olasolo. José Mari Aguirre, Ardotxi Goikoetxea, A. López Aberasturi, Javi Gorostiaga. Ascensión Goenaga. Antón Jauregizuria, J. Carlos Fano, Jaime Salazar. J.R. Gutiérrez, Iñaki Eguskizaga, J.L. Unzeta. Osone Belaustegigoytia, Garaigorta, Fernando Lakunza, Javier Palacios, J. Mumaga, J. Ereño, M. Galicia, Joseba Marina. R. Etxevarria, J. Gorrochategui, Joseba Marina, Manu Bengoetxea, J.A. Olavarri, Fermin Lizárraga, José María Lai ena, Miren Ruiz, Juan José Arin</p>	<p>Ascensión Goenaga, Antón Jauregizuria, J. Carlos Fano, Jaime Salazar, J.R. Gutiérrez. Iñaki Eguskizaga, J.L. Unzucta. Osone Belaustegigoytia, Garaigorta. Fernando Lakunza, Javier Palacios: J. Murnaga. J. Ereño, M. Galicia, Joseba Marina, R. Etxevarria, J.; Gorrochategui, Joseba Marina, Manu Bengoetxea. J.A. Olavarri. Fermin Lizárraga. José María Larena. Miren Ruiz, Juan José Arin,</p>
---	--

SAIOAK 1 zk.